

VITTEPRAETJE

Kwartaalblad van de
Oudheidkundige Vereniging
HERDEREWICH

maart 2014

18e jaargang nr. 1

Wordt lid van “HERDEREWICH”

Wat kost het lidmaatschap?

De contributie bedraagt € 17,50 per jaar. Leden ontvangen het verenigingsblad “Vittepraetje” gratis. Zij hebben tevens kosteloos toegang tot de lezingen en ontvangen andere historische uitgaven van de vereniging met korting.

U kunt lid worden door het insturen van onderstaande kaart aan:

HERDEREWICH, Postbus 210, 3840 AE Harderwijk

Naam: .....

Adres: .....

Postcode: ..... Woonplaats: .....

Telefoon: .....

wil lid/donateur worden van de Oudheidkundige Vereniging “HERDEREWICH” en betaalt daarvoor de contributie van € 17,50 per jaar.

Datum:

Handtekening:

Bezoek onze website
www.casaverhuurcuracao.nl
en neem vrijblijvend contact met ons op.

"VITTEPRAETJE"

Kwartaalblad van de Oudheidkundige Vereniging **"HERDEREWICH"**
Postbus 210 3840 AE Harderwijk
E-mail: redactie@herderewich.nl Internet: www.herderewich.nl
Bank: P3036192

In dit nummer:

Bestuursmededelingen	2
Van de penningmeester	3
Agenda	4

Bijdragen:

Gekaapte brieven	6
Koning Willem II	8
De Hanzestad Harderwijk (11	9
Meidagen 1940 (oproep)	15
Reacties op foto Prommer	16
Na de torenval	17
Vischpoort	19
Ziekenzorg	20
Redding Aart Kok	23
Het Harderwijk van 1773	24
Visserijberichten (13)	25
Harderwiekers en/of Hierders (56) Haklander	32
Van alles wat ver-EEUW-igd (59)	36
Bestuur, werkgroepen, vrijwilligers.	42

Advertenties:

OBG Design (advertentie)	16
Casaverhuur (advertentie)	binnenzijde omslag
RABO-bank	binnenzijde omslag
Midden Nederland Makelaars	buitenzijde omslag

Oudheidkundige Vereniging "Herderewich"

Oproep tot en agenda voor de **Algemene Ledenvergadering (ALV)** van de Oudheidkundige Vereniging "Herderewich", te houden op **dinsdag 8 april 2014**

in bibliotheek Noordwest Veluwe, Academiestraat 5 te Harderwijk, na afloop van de daar te houden lezing.

1. Opening en vaststellen agenda
2. Ingekomen stukken
3. Notulen ALV 9-4-2013
Gepubliceerd in het Vittepraetje 2013, nr. 2
4. Jaarverslag 2013
Hierna opgenomen
5. Financieel verslag 2013
*Op te vragen bij de penningmeester. Het verslag zal ook
tijdig op de website worden geplaatst*
6. Begroting 2014
7. Bestuurssamenstelling 2014 / vacatures in het bestuur
Benoeming nieuw bestuurslid
Er zijn de volgende vacatures:
Voorzitter
Vice-voorzitter
Extra bestuursleden
Redacteur
Schrijver(s)
Er komen de volgende vacatures:
Penningmeester
Secretaris
Hoofdverspreider
8. Mededelingen over de gehouden enquête
9. Rondvraag

Het bestuur van de Oudheidkundige Vereniging "Herderewich"

Marlies van der Heijden-Staats, voorzitter ad interim
Jan E. Mons, secretaris

Contributie 2014

Geachte leden van de Oudheidkundige Vereniging Herderewich,

Namens het bestuur van de Oudheidkundige Vereniging Herderewich wil ik u bedanken. Mede door uw bijdrage is het mogelijk om elk kwartaal een goed gevuld Vittepraetje uit te brengen, vijf keer per jaar een lezing te organiseren en ons als vereniging in te spannen voor het behoud van het historische karakter van Harderwijk, Hierden en omgeving. Ook een deel van de kosten van de Vischpoort wordt betaald met uw bijdrage.

Ik hoop dat u de vereniging de komende jaren wilt blijven steunen. Het minimum bedrag voor de contributie bedraagt met ingang van dit jaar € 17,50. Uiteraard is een hoger bedrag van harte welkom. De contributie voor een jongerenlidmaatschap (tot 16 jaar) bedraagt € 8,00.

U kunt het juiste bedrag overmaken op nummer

NL931INGB0003036192

ten name van

Oudheidkundige Vereniging Herderewich

onder vermelding van uw postcode en huisnummer

Indien u de contributie contant wilt voldoen, dan is dat uiteraard mogelijk. Hiervoor kunt u het beste contact met mij opnemen.

Met vriendelijke groet,

Henk van Till

Penningmeester Herderewich

e-mail : penningmeester@herderewich.nl

telefoon: 06 150 07 350

Agenda 2014

Algemene Ledenvergadering . . . . . dinsdag 8 april 2014

Vooraf wordt door de heer Henk Hovenkamp, de bekende archivaris, een lezing gehouden over Ernst Brinck, taalkundige, bibliothecaris, verzamelaar en vooral homo universalis, burgemeester van Harderwijk (1582-1649).

Zijn in de Koninklijke Bibliotheek bewaard gebleven vriendenalbums (albi amicori) staan vol met bijdragen van studievrienden. Ernst werd geroemd om zijn enorme talenkennis en om de uitgebreide verzamelingen in zijn rariteitenkabinet of museum. Zijn collectie was internationaal bekend. Ernst heeft ongetwijfeld een belangrijke bijdrage geleverd aan de verheffing van het Harderwijker Illuster gymnasium tot universiteit. Brinck was de eerste bibliothecaris van deze Gelderse Academie. Hij overlijdt op 4 december 1649 aan een "schielijke flauwte". Hij wordt in de Grote Kerk in Harderwijk begraven. Zijn graf is in 1797 verloren gegaan met de instorting van de kerktoren.

Voor meer informatie over Ernst Brinck, kijk op:

<https://www.facebook.com/ErnstBrinck/info>

LET OP: locatie Bibliotheek Harderwijk, Academiestraat 5

Aanvang 20.00 uur, zaal open om 19:30 uur

Lezing over Oud en Nieuw Groevenbeek en zijn bewoners door Theo Koster en Gert Schuurman NMP Ermelo . . . . . woensdag 11 juni 2014

Locatie Bibliotheek Harderwijk aanvang 20.00 uur, zaal open om 19:30 uur

AALTJESDAGEN . . . . donderdag en vrijdag 12 juni 19:00 - 00.00 uur

. . . . . zaterdag 14 juni 10:00 - 00.30 uur

Drie dagen vol cultuur, muziek en theater in en om het centrum en de boulevard van de Hanzestad Harderwijk

Visserijdagen . . . . . vrijdag 29 augustus

. . . . . zaterdag 30 augustus

Locatie: Harderwijker Vissershaven

Dat levert vanaf de wal of vanaf de Knardijk voor de kust van Harderwijk een uniek schouwspel op. Watersportvereniging Flevo neemt de gehele organisatie van de Botterzeilwedstrijd voor haar rekening

Aanvang 10.30 uur einde programma 17.30 uur

Lezing over het Koloniaal Werfdepot . . . donderdag 11 sept. 2014

Piet Stellingwerf, lid van Herderewich en stadsgids, houdt deze presentatie; hij mag beslist een deskundige over dit onderwerp worden genoemd. Hij zal een beeld schetsen van het Koloniale Werfdepot, hoe het functioneerde en hoe de organisatie was. Ook zal hij ingaan op werving, wat voor soort en aantallen kolonialen er kwamen en hoe de opleiding en het vervoer naar de vertrekhavens geregeld was. Tevens hoe de sfeer was tussen het Koloniale Werfdepot en de burgerij.

Het Koloniaal Werfdepot onstond 200 jaar en is zonder twijfel een stuk onderbelichte Nederlandse militaire historie. Hoe de Willemsorde werd verdiend is overal te lezen, over de oorlog in Atjeh is veel bekend, maar hoe het Koloniale Werfdepot functioneerde blijft onderbelicht. Dit kwam mogelijk omdat Harderwijk in die tijd een slechte naam had en wel "het gootgat van Europa" werd genoemd. Zonder terughoudendheid kunnen we over dit depot spreken als een equivalent van het Franse Vreemdelingenlegioen in Harderwijk.

Locatie Bibliotheek Harderwijk, Academiestraat 5
 Aanvang 20.00 uur, zaal open om 19:30 uur

Open Monumentendag te Harderwijk . . . . . zaterdag 13 september

Luxe landhuizen, vergeten onderhoudsloodsen, trotse kastelen en intieme boerderijtjes. Op Open Monumentendag zet Nederland massaal de deuren open, in 2014 met speciale aandacht voor het thema "Op Reis". Het is dé kans om een plek te bezoeken, die anders niet voor publiek toegankelijk is, of om mee te doen aan een bijzondere activiteit of rondleiding. Of het nu die geheime tuin is achter de kloostermuren, die gesloten villa aan het einde van de straat of dat monumentale grachtenpand in de hoofdstad, op Open Monumentendag kunt u geschiedenis tot leven zien komen.

De details over de Harderwijkse Monumentendag hopen we in het volgende nummer te kunnen publiceren.

Aanvang: 10.00 uur

Lezing over De Grote Kerk . . . . . woensdag 12 nov. 2014

door mevrouw drs. Meta A. Prins-Schimmel.

Tevens presentatie van haar boek over de Grote Kerk te Harderwijk

locatie Bibliotheek Harderwijk, Academiestraat 5

Aanvang 20.00 uur, zaal open om 19:30 uur

In 1980 werden ze bij toeval ontdekt in het nationale archief in Londen: duizenden handgeschreven brieven, afkomstig van Nederlandse schepen die in de zeventiende en achttiende eeuw waren buitgemaakt door de Engelsen. Bij zoeken op Harderwijk vond ik onderstaande brief .

WelEdele Gestrenge Heer & veelgeachte Neev!

Hebbe de Eer UWEG(e)s(t)r(enge) een Exemplar mijner wijsgeerige proeve, welke ik, ter gelegendheid van mijne bevordering tot meester der vrije konsten en Leeraar in de Wijsbegeerte openlijk verdedigd hebbe te doen toekomen, en mij in UWEG(e)s(t)r(enge) veelgeachte toegene- gendheid en vriendschap ernstig te re- commenderen. Terwijl ik inmiddels UWEG(e)s(t)r(enge) en veel geëerde Huisvrouw veele zegeningen van den AllerHoogsten te hebben toegewensch, de vrijheid neme mij met alle gevoelens van waare hoogachting te noemen

*UWEG(e)s(t)r(eng)en onderdanigen en
gehoorzaamsten Dienaar
C.R.T. Kraijenhoff.*

Harderwijck den 5 Decemb(er) 1780.

*WelEdele Gestrenge Heere Den Heere C.D. Kraijenhoff.
Koopman en eerste Pakhuijsmeester op het Eiland Ceilon te
Colombo*

Wie was de geadresseerde C.D. Kraijenhoff?

Enig genealogisch onderzoek bracht aan het licht dat het hier Cornelius Dionysius Krayenhoff betreft. Gedoopt te Hoorn op 2-8-1744 en overleden op de terugreis van Colombo op 2-4-1792. Zoon van Louis Francois Kraijenhoff en Sibilla Anna van Helmont. Beroep opperkoopman Oost Indische Compagnie, gezaghebber te Galle (Ceylon, nu Sri Lanka) van 1767 tot 1791. Op 1 juni 1788 ondertrouwt te Galle met Appollonia Magdalena van Angelbeek.

De afzender was, Baron sinds 1815, Cornelis Rudolphus Theodorus Krayenhoff, geb. te Nijmegen 2-6-1758 en aldaar overleden 24-11-1840, zoon van Cornelis Johannes en Clara Jacoba de Man.

Hij trouwt in Harderwijk 20-3-1788 met Johanna Getruida van de Plaat.

Dingsdag, den 17 Mei 1841 's namiddags ten 3 ure, verliet Zijne Majesteit de Residentie, om zich eerst naar Soestdijk en vervolgens naar de Provinciën Overijssel en Drenthe op weg te begeven.

's Ochtends ten half 11 ure van den volgenden dag deed de Koning Hoogstdezelfs plechtige Intrede binnen de Stad Harderwijk, waar de EdelAchtb. Heer Burgemeester H.F. van Meurs, aan het hoofd van geheel het Stedelijk Bestuur, Zijne Majesteit onder den fraaijen Zegeboog feestelijk begroette, om, nadat deze daarvoor zich zeer erkentelijk had betoond, Hoogstdenzelven door de fraai met vlaggen en groen gesierde hoofdstraten, in staatsie naar het Raadhuis te geleiden, op welks pui zich een twintigtal kweekelingen der Stads Armenschool bevonden, die den beminden Koning met een vrolijk Feestgezag huldigden, waarna een hunner den Vorst een Bloemruiker aanbood, die door Hoogstdenzelven met welgevallen werd ontvangen. Ten 11 ure verleende Zijne Majesteit een algemeen gehoor, waarop des Heeren Burgemeesters zoon, Student aan Leydens Hoogeschool, den Koning een Dichtstuk aanbood, door hem vervaardigd ter gelegenheid van Hoogstdezelfs gewenschte komst binnen de muren van Harderwijk. Ook dit Dichtstuk genoot de eer, van 's Konings welgevallen in ruime mate te mogen wegdragen. Na afloop der audiëntie bezocht Zijne Majesteit, met zorgvuldige belangstelling, de Godshuizen, de Kazernen en de Havens, nam vervolgens de Schutterij en de Troepen der Bezetting, die voor het Stadhuis in slagorde geschaard stonden, in oogenschouw; voorts behaagde het den Koning, deel te nemen aan het van Stadswege toegereed luisterrijk dejeuner, waarbij, met ware geestdrift, menige Toast op het heil van Koning en Vaderland werd ingesteld; eindelijk, tegen half 1 ure in den middag, verliet Zijne Majesteit de jubel vierende Stad, onder het daverend feestgejoel der geheele Burgerij en van eene ontelbre menigte vreemdelingen, herwaarts heengevloed, om er den beminden en geëerbiedigden Koning te zien en toe te juichen.

Uit boek: Inhuldiging en feesttogten 1840 – 1842 van koning Willem II.

Wie was Willem II?

Willem (roepnaam Guillot) werd in 1792 in Den Haag geboren als zoon van de latere koning Willem I en Wilhelmina van Pruisen. Van december 1813 tot mei 1814 was Willem verloofd met de Britse kroonprinses Charlotte Augusta, dochter van de latere koning George IV. Zij verbrak de verloving en huwde uiteindelijk in 1816 met Leopold van Saksen-Coburg, de latere koning Leopold I van België. Charlotte overleed in 1817 in het kraambed. Willem II trad in februari 1816 in het huwelijk met Anna Paulowna,

een dochter van tsaar Paul I van Rusland.

In deze alweer elfde aflevering over de Hanzetijd in Harderwijk een bijdrage over tol, toegelden en vrijheden.

“Reizen is tol betalen”

In de middeleeuwen werd de landheer geacht eigenaar te zijn van alles waarop niemand anders recht kon doen gelden. Woeste gronden, wegen, wild, water en zelfs de wind waren van hem. Wie er gebruik van wilde maken moest betalen. Zo diende een molenaar voor het windrecht, een paar stuivers neer te tellen.

Reizigers stuitten om de haverklap op tolleren. De landsheer inde die meestal niet zelf, maar verpachtte het tolrecht aan derden. Nadat de Nederlanden zich van Spanje hadden losgemaakt, viel dit soort rechten toe aan steden of gewesten. In de 19e eeuw werd het aantal tolleren zelfs uitgebreid, nadat de overheid particulieren aanmoedigde uit eigen zak wegen aan te leggen. In ruil daarvoor mochten ze tol heffen. Heden ten dage wordt er nog steeds tol geheven, denk maar aan de Westerscheldetunnel. Ook de stad Harderwijk en haar poorters werden geconfronteerd met deze heffingen. Daarom was het zaak om zoveel mogelijk zelf te heffen en zo min mogelijk elders te betalen. De graven en hertogen hadden vaak baat bij zogenaamde tolvrijheden en een Hanzestad als Harderwijk profiteerde hier dan van. Het had min of meer allemaal te maken met politiek, macht en geld. (Waar en wanneer hebben we dat meer gehoord? Zo te zien is er in alle eeuwen en tijden niet veel veranderd).

Wat is tol eigenlijk?

Een bepaalde vorm van belastingheffing was tolheffing. Over die zeer oude vorm wordt al in de bijbel verhaald en die vorm kwam in onze streken al in de zesde eeuw voor. Tol is een heffing op aankomend en passerend verkeer, op mensen, goederen en middelen van vervoer. De heffing kan in natura of in geld worden opgelegd zonder dat er een tegenprestatie tegenover staat. Het recht om de heffing op te leggen was één van de hoogrechten en kwam in de middeleeuwen alleen toe aan keizers en koningen. Van hen kregen lagere vorsten als hertogen en graven het recht in leen of in pand. Deze lagere vorsten eigenden zich dit recht ook vaak eigenmachtig toe, evenals vele lokale machthebbers. Daardoor kwam er in de middeleeuwen een veelheid aan tolleren voor, geheven door een bonte verscheidenheid aan landsheren. De grote doorgaande waterwegen kenden gemiddeld om de tien à twintig kilometer een tol.

Tol werd ook geheven aan de voornaamste landwegen en vooral bij plaatsen waar water- en landwegen elkaar kruisten, of waar een natuurlijke hindernis een obstakel in de route vormde, bij voorbeeld een brug.

Binnen zijn territorium was de landheer vrij om de plaats van tolheffing te bepalen. Door middel van een netwerk van tolleren en wachten dichtten de landheren alle toe- en doorgangsroutes naar en door hun landen af. Daarbij

werd het gebruikelijk ten hoogste twee keer tol te heffen: één keer bij binnenkomst in het land en één keer bij het verlaten daarvan. Natuurlijk impliceert tolheffing op een bepaalde plaats dat langskomend verkeer een zodanige omvang had, dat het lonend was om een tolhuis op te richten en daarvoor personeel in dienst te nemen.

Een tolgeweg is een weg waarvoor de gebruiker op directe wijze betaalt om er gebruik van te mogen maken. Tol werd vanouds geheven op wegen en waterwegen. Het betrof in het algemeen een soort belasting, vergelijk het woord tollenaar. Ook bij het passeren van grenzen werd tol geheven; daar komt het Duitse woord Zoll voor douanepost vandaan. Soms was er sprake van diefstal: een roofridder kon van zijn burcht de scheepvaart in de gaten houden en geld van de schippers eisen voor de doorvaart. Later werd tol geheven op verschillende punten van doorgaande wegen. Er werd een slagboom (ook barrier of barreel genaamd) opgesteld nabij een tolhuis. Vaak was een en ander ook voorzien van een herberg en een uitspanning. De opbrengsten van de tol werden gebruikt om de weg aan te leggen en te onderhouden, en om in het onderhoud van de tolgaarder te voorzien. Ook bij de scheepvaart kent men iets dergelijks in de vorm van bruggeld en sluisgeld.

Naast het tolrecht kenden de middeleeuwen ook het geleiderecht. Dit was het recht van de reiziger op een veilige doortocht door een bepaald gebied of langs een bepaalde route. Hieronder kan ook worden verstaan het recht van de koopman om ongestoord week- en jaarmarkten te bezoeken. Als tegenprestatie voor de aangeboden bescherming en een veilige reis kon een vergoeding worden gevraagd.

Hanze

Toen de handel in allerlei producten op gang kwam en de Hanze werd opgericht, werd het erg lucratief om tol te gaan heffen en dit ook streng te gaan toepassen. In de Hanzetijd zijn er vele geschillen omtrent deze tol geweest, denk maar aan de Sonttol. Dit was de tol die geheven werd bij de doorvaart door de Sont, een zee-engte om van de Noordzee naar de Oostzee te komen. Er zijn oorlogen voor gevoerd.

Om langs de tol te komen moesten een aantal zaken getoond worden:

1. Stadszegel, als bewijs waar men vandaan kwam. De zegel kwam voor op de documenten, die men meevoerde.
2. Vervoerscodumenten: Vanwaar, waarheen.
3. Ladingdocumenten: Welke lading, van wie en naar wie.
4. Scheepsdocumenten: Eigenaar schip en welk schipper.

Ook al in die tijd moest men vele documenten kunnen tonen om van A naar B goederen te kunnen vervoeren.

Soorten tol

Er waren allerlei tolleren waar men rekening mee moest houden:

Tol voor het passeren van iets.

Tol voor vrijheid van reizen.

Tol voor het vervoer van goederen.

Tol voor het vervoermiddel, kar of schip.

Tol om goederen te mogen lossen.

Tol voor gebruik van hulpmiddelen bij het lossen.

Soms ook tol voor iets wat in onze ogen vreemd is, bijvoorbeeld:

Roertol, had te maken met het soort roer dat men had op het schip.

Tol om in een stad of dorp iets te mogen verkopen.

Handelaars moesten bij de tolplaatsen een deel van de handelswaren afstaan om toegang te hebben tot de markten en het handelsverkeer.

Brugtol, dit om een overgang te mogen passeren.

Riviertol, om te mogen varen op een bepaalde rivier of een stuk ervan. Vaak kwam je op de grotere rivieren meerdere riviertollen tegen.

Handelaren bij een watertol

Harderwijk

Had Harderwijk ook met deze zaken te maken? Volmondig ja.

Het is interessant te weten welke tol Harderwijk mocht heffen en wat dat opbracht voor de stad. In januari 1431 verpachten de schepenen van Harderwijk onder andere hun land- en watertollen. Dit bericht is in strijd met het volgende bericht, want deze tolleren waren in het bezit van de graaf. Mogelijk hief Harderwijk in die tijd boven de grafelijke tolleren ook zelf tolleren. Op 2 januari 1433 verpandte Arnold, hertog van Gelre aan Harderwijk, gedurende 50 jaren zijn land- en watertollen aldaar. Hij behoudt zich het recht voor om na het 25e jaar deze verpanding met 625 Overlandsche Rijnsche guldens af te lossen en elk jaar later dit te verminderen met 25 guldens.

Er waren ook steden die in Harderwijk geen tolleren hoefden te betalen; Stavoren was, volgens een resolutie uit 1597, geen tollergeld verschuldigd in Harderwijk.

Hierna blijft het lang stil aan het tollervrijheidsfront; pas op 28 januari 1793 wordt er weer over tollenzaken bericht en wel over het sluiten van de middelste sluitboom "op den weg over het Jufferenpad", die evenwel voor rijtuigen, tegen betaling van tollergeld, zal worden geopend "door den bewoner van (de herberg) Het Zwarte Gat".

Op 19 december 1808 worden er bordjes met de tarieven van de tol- en weggelderen geplaatst aan de drie landpoorten en bij de tolboom op het Jufferenpad; op 17 september 1812 wordt de stad het bezit van de tol op het Jufferenpad bevestigd.

In 1840 worden de tolleren aan de Zuiderzeestraat verpacht voor fl. 13.000.-. In 1900 worden deze tolleren opgeheven, na een dienst aan onze stad van ongeveer 500 jaar.

Zoals Harderwijk probeerde geld te verdienen aan tollereffing, zo deden andere plaatsen dat ook. Dientengevolge moesten de burgers van Harderwijk ook elders tol betalen, maar kregen zij ook vrijstelling van deze tolleren. Hieronder volgt chronologisch een opsomming van privilegiën (tollereffing en tollervrijheid) van Harderwijker burgers in andere plaatsen, landen en gewesten.

- 1281-02-12 garanderen de rechters, schepenen, raad en burgers van Keulen aan de onderdanen (waaronder die van Harderwijk) van graaf Reinald van Gelre vrij verkeer en vrije handel in hun gebied.*
- 1291-03-27 verzekert Floris, graaf van Holland en Zeeland, heer van Fries-land, aan de burgers van Harderwijk met hun goederen, vrij verkeer en vrije markt in zijn gebied.*
- 1291-04-27 wordt er een overeenkomst gesloten over het tollergeld, dat de Harderwijker schippers te Coten aan de tollenaar moeten betalen.*
- 1306-04-10 vergunt Willem, graaf van Henegouwen en Holland, heer van Friesland, aan de poorters van Harderwijk met hun schepen tollervrij te varen in West-Friesland.*
- 1314-12-15 geven grietman en rechters van Wildinghe en Westergoo in Friesland aan de burgers van Harderwijk vrijgeleide in hun gebied en verbieden om hen aan lijf en goed te schaden op verbeurte van 80 ponden.*

- 1315-10-27 verzekeren grietmannen en rechters in Franekerdeel, Weymbritseradeel en Wildinghe aan de burgers van Harderwijk vrij- en vast geleide binnen hun gebied.
- 1316-01-25 antwoorden rechters en gemeente van Hoorn aan Harderwijk, dat zij "den wapenstilstand tot Sint.Jansbatistendag (24 juni) zullen houden en tot dien dag vrijgeleide aan haar burgers geven en voor hun burgers verzoeken". Verder stellen zij een samenkomst voor om de boete en genoegdoening te regelen.
- 1316-06-29 neemt Erick, koning van Denemarken, de burgers van Harderwijk, die in zijn rijk handel komen drijven, in bescherming, verzekert hun een redelijke rechtspraak en schenkt hun enige vrijheden, die voornamelijk de tolgelden in Skanor en elders betreffen (zie stuk over de vitte van Harderwijk).
- 1317-07-11 maken de rechters en gemeente van Oostergoo in Friesland het verdrag bekend, dat tussen de kooplieden aldaar en te Harderwijk gesloten is over de verkoop van goederen en de invordering van de koopsom ingeval van wanbetaling.
- 1321-10-23 geeft de "Regeering" van Harlingerland aan de poorters van Harderwijk vrijgeleide en verzekert hun veiligheid aldaar en verzoekt dit ook voor hun ingezetenen in Harderwijk.
- 1323-04-04 garanderen grietmannen en rechters van Franekeradeel, Berini, Wildinge en Weymbritseradeel aan de burgers van Harderwijk, dat zij in hun gebied niet zullen worden vervolgd voor de schulden en misdrijven van anderen.
- 1326-07-13 geven grietmannen en rechters van Westergo in Friesland aan de burgers van Harderwijk vrijgeleide in hun gebied.
- 1328-05-20 beperkt Willem, graaf van Henegouwen en Holland, de tol van de goederen die de poorters van Harderwijk uit zee in zijn gebied brengen tot de 100e penning, doch van de artikelen die zij langs de Rijn, Waal, Maas en IJssel invoeren, moeten zij de gewone tol betalen, dit tot wederopzegging. Deze tolvrijheid wordt nog eens bevestigd op 13 juli 1331.
- 1346-07-31 verzekeren schepenen en raad van Dordrecht aan de kooplieden van Harderwijk vrijgeleide voor hun personen en voor de goederen, die zij uit zee te Dordrecht brengen.
- 1435-03-03 stelt Arnold, hertog van Gelre, de burgers vrij van de betaling van landen watertollen in zijn gebied "tot den dag waarop hij aan de stad teruggeeft de 1300 Overlandsche.Rijnsche guldens, die het beleg van Buren haar tot nu toe heeft gekost".
- 1531-04-11 verklaren verklaren dat de burgers van Harderwijk tolvrij mogen varen en vee drijven langs Zwartsluis.

Het was voor de Harderwijker schippers en kooplieden zaak om de tollenvoel mogelijk te vermijden. Daarom is het te verklaren dat wij schippers uit Harderwijk zelden tegenkomen in de tolboeken van de riviertollen. Vanuit Harderwijk werd handel gedreven met het Rijnland en werd de vis daarheen vervoerd. Om de dure riviertollen te omzeilen gingen de kooplieden uit Harderwijk met karren tot aan Arnhem, waar de vis werd overgeladen in rivierschepen om zo verder vervoerd te worden langs de Rijn, in de richting van Keulen. Op de Rijn immers genoot Harderwijk vele tolvrijheden.

Sonttol

Deze (aparte) tol moest betaald worden om door de Sont te mogen varen, de Oostzee op. Bij bestudering van deze tol blijkt dat de Harderwijker schippers/handelaren nauwelijks voorkomen in de boeken over deze tol. Dit is opmerkelijk en zou kunnen komen door het volgende:

In 1326 verleende Waldemar III aan o.a. Harderwijk privilegiën om handel te drijven in zijn rijk. Opmerkelijk is dat bij bestudering van deze privilegiën geen gewag wordt gemaakt van de Sonttol, terwijl andere tollenaars nauwkeurig worden omschreven. Misschien waren de steden er van bevrijd, of was de Sonttol inbegrepen bij het marktgeld dat op Schonen betaald moest worden.

Verschillende Nederlandse schepen liggen voor Elseneur in de Sont voor anker. Het Deense schip rechts vuurt een saluutschot af. In kasteel Kronborg, rechts, moest de tol betaald worden.

Een indicatie hoe hoog de Sonttol was:

Rond 1517 blijkt uit een ordonnantie van Karel V dat ieder schip tot 100 last twee en daarboven drie Engelse nobels moest betalen (1 last = 2 ton. De nobel was in 1489 2 gulden en 10 stuivers en hij klom in 1523 tot 8 gulden en 15 stuivers). In plaats van een nobel kon men ook een derdehalf goudgulden geven. (Een goudgulden was in 1489 17 stuivers en in 1520 28 stuivers waard).

De schippers, die een schip hadden van minder dan 100 last, moesten dit aantonen door deugdelijke certificaten van hun schip. Als bleek dat hun schip groter was dan 100 last, moesten zij een boete van 3 nobels betalen.

Ook voor bepaalde goederen moest extra tol betaald worden: wijn, het 30ste aam wijn en zout: 5 tonnen zout. Ook voor koper moest betaald worden, echter niet door de Nederlanders.

Ten slotte nog een opmerkelijk bericht dat riekt naar omkoping:

In 1538 geeft de stad Harderwijk aan de tolbeambte van de doorgang in de Sont een aam wijn (vat van 153,6 liter), zodat de schippers uit Harderwijk beter en sneller behandeld zullen worden.

In het volgende Vittepraetje zal ik iets vertellen over Hanzeconflicten en oorlogen waarbij Harderwijk betrokken was.

In de meidagen van 1940 hadden alle bewoners in en om de Grebbelinie een evacuatiebericht en een adres waar zij zouden worden ondergebracht, in hun bezit. Dat was het gevolg van een regeringsbesluit dat bepaalde dat het gebied waar de Duitsers aan zouden vallen, en eigen vuur de bevolking bedreigde, ontruimd moest worden. Zeer velen vertrokken naar Noord Holland en enkele tienduizenden, uit het gebied tussen Barneveld en Nijkerk, vonden een gastgezin in Putten, Ermelo, Harderwijk, Nunspeet en omgeving.

In alle orde en rust heeft zich dat grotendeels voltrokken, waarbij ook duizenden stuks vee betrokken waren. Door de snelle capitulatie kort daarna zijn alle mensen weer spoedig naar hun woning teruggekeerd, waarvan er nog al wat beschadigd waren door eigen vuur vanuit Amersfoort.

Vanwege de zeer korter duur (5 tot 7) dagen en de vijf jaar durende oorlog er over heen is die immense evacuatie wat ondergesneeuwd, en in de historische annalen weinig of niet beschreven.

Enkele jaren geleden is er een fraai boek verschenen dat de gebeurtenissen rond Leusden en omstreken beschrijft: "Dorpen op drift", Leusden in de Grebbelinie, geschreven door José Huurdeman, ISBN 978-90-8788-150-4. Dat doet de lezer beseffen dat vlak bij ons in de buurt er in mei 1940 zich heel wat 'oorlog' heeft afgespeeld.

In 2015 is het 75 jaar geleden. Er wordt gezocht naar 'oudere' mensen die het zich kunnen herinneren en/of jongere die er over gehoord hebben en misschien oude fotoalbums in hun bezit hebben met foto's die mogelijk wachten op herkenning.

Ik wil proberen dit stukje geschiedenis een gezicht te geven en u kunt mij daarbij helpen. Mijn naam is Wim Buitenhuis, wonend in Harderwijk. Wilt u reageren dan kan dat via

*telefoon: 0341 412 735 of
e-mail: jowi34@solcon.nl.
of via redactie@herderewich.nl*

Herkennt u deze personen?

Nevenstaande foto is in 1927 gemaakt door fotograaf Grohin bij een reünie van 6 Harderwijkse dienstplichtigen uit 1890. De foto werd ons beschikbaar gesteld door de heer Gijsbertus (Bertus) Pfrommer, geb. 1936 te Harderwijk. Rechts bovenaan staat de vleeshouwer Leendert Christiaan Pfrommer geb. 15-7-1870 te Harderwijk. Maar wie zijn de overige heren?

Reacties:

de heer Jan de Groot: naast de bloemen Jan de Groot, vishandelaar. Daarnaast zeilmaker [Lucas] Groen. Van Iet Weststrate-Groen, kleindochter van Lucas Groen, midden voor, Vischmarkt 4. Eerst visser later zeilmaker. Ook van de heer Luiting uit Noordscheschut kregen wij dat antwoord.

Kent u de geheimen van Internet? OGB Design wel!

OGB Design maakt websites met een perfecte koppeling tussen techniek en creativiteit. Op beide onderdelen levert OGB Design uitstekende prestaties. OGB Design biedt de ondersteuning die u nodig heeft en waar u om vraagt.

OGB Design

Meerkoetmeen 42
3844 XR Harderwijk

T: (0341) 433 444

F: (0341) 433 555

E: ogb@ogb-design.nl

*Creative
Webdesign*

Kijk ook eens op www.ogb-design.nl

Mevrouw Melius is één van de drie thuiswerkende vrijwilligers van de werkgroep genealogie. Bij het typen van de recognitie-boeken uit het Oud Rechterlijk Archief komt ze regelmatig vermeldingswaardigheden tegen waarvan hier een voorbeeld.

Inleiding

Op 28 januari 1797 stortte de kerktoren van Harderwijk neer daarbij een deel van de kerk en het orgel verwoestend. Anderhalf jaar later werd begonnen met het opruimen van de ravage. Hoe e.e.a. in zijn werk ging blijkt uit onderstaand verslag.

Harderwijk, 11 juli 1798, het vierde jaar der Bataafsche Vrijheid.

Voor Apeldoorn en Heijdendaal, Leeden van 't Gemeentebestuur, compareerde Sijmen Janszoon de Haan woonagtig te Harlingen, in het voormaalg Gewest Friesland, en verklaarde zo voor zich als zijn Erven, van den Burger A. Huijsman, Lid van dit Gemeentebestuur, en den Burger J.J. Elsevier, Secretaris dezer Stad, als ten deeze gequalificeert, gekogt te hebben, alle de heele, halve en quart steenen, en verdere grove puin van de nedergevallen tooren, zo en als thans op 't kerkhof leggende, voorts de toorenmuur zelve, zo als dezelve thans staat, omme die aftebreeken op zijn eijgene kosten, de fundamenten uit te graaven en voorders de grond weder toetelijken, ten genoegen der tijdelijke Regeering dezer Stad; wordende van dezelve koop geëximeerd alle de klokken, die onder de puin zelve zullen gevonden worden, voorts al het ijzerwerk daaronder of daaraan, het hout, lood, koper, en in een woord, alles wat geen steen is, welke hij Comparant verklaarde te zullen overleveren, en daaronder en uit doen neemen, en zulks een en ander ten zijnen eijgene kosten voor transport of anders; neemende hij Comparant bij deze aan, hiermede ten spoedigsten te beginnen, en uiterlijk binnen drie jaaren te voleijnden, zo dat binnen dien tijd het kerkhof van een en ander zal moeten gezuivert zijn, de tooren afgebrooken, en alles geapplaneerd¹⁾, en zal de Comparant voor al dat gekogte, betaalen aan de Stad Harderwijk een som van Zes Stuivers per last²⁾ vrijgeld, voor de Stad te betaalen bij de aflevering van de respective quantiteiten, welke zullen worden ingelaaden in geijkte schepen, waarvan hij Comparant de meet-cedullen aan 't Gemeente bestuur vertoonen zal, terwijl Comparant mede aanneemt terstond te betaalen na maaning zodaanige quantiteit grove puin, als door hem op de wal of andere plaats aan zee opgestapelt is, en noch niet ingelaaden; verbindende tot naarkooming van al dit gunt³⁾ voorschrevene, zijn persoon, gereede en ongereede goederen, in specie zijne schepen, en huisgeraaden, en in 't gemeen wat onder eene generaale hypotheek, hier of elders, mogte weezen begreepen, alles zonder arg of list. En compareerden mede de voorsch. Burgers Huijsman en Elsevier als bij resolutie van 't Gemeentebestuur van heden den 11 Julij 1798 in deze cum plena⁴⁾ gequalificeert, verklaarende in maniere voorsch. namens 't Gemeentebestuur gezeid koopcontract aangegaan te hebben, reserveerende eger

Eén van de 4 ansichtkaarten waarmee geld .
voor het "torenfonds" werd ingezameld.

door de Stad uit gezeide quantiteit steenen en grove puin, dertig duizend geheele steenen, waarmede de Comparant oock declareerd genoegten te neemen, zullende aan de Comparant eene geschikte plaats aan zee worden aangewezen, ter opstapeling der halve steenen en puin, en denzelven geaccordeerd om de gehele steenen, uitgesorteerd, te leggen in de hoeken bij de kerk, daar ter plaatze alwaar de afgebrooke muuren te zien zijn, wordend de eerste Comparant en kooper in deze gepermitteert om, is 't nood, zijn eijgen werkvolk, schuuten, wagens en paarden, ter vervoering der voorschreeven steenen en puin te gebruiken. Laastelijk reserveren parthijen contractanten aan zig, de faculteit om te accordeeren over het transport der fijne puin, tegens de Stads beer⁵⁾ ten koste van eerste Comparant, onder aftrek van door hem gekogte

en betaald moedende worden lasten steen en grove puin, terwijl eerste Comparant aanneemt, daartoe gerequireerd, zig niet te zullen verweijgeren; en beloofd voorders de eerste Comparant zo veel fijne puin als hem mogelijk zal zijn te zullen laaden en verkoopen, bijaldien dit zonder zijn schade kan geschieden, en de meerdere ontfangst daarvan, als de onkosten belopen, aan de Stad te zullen restitueeren.

Noten:

- 1) APPLANEEREN: Effenen, vlak maken. In het alg. gelyk en effen maken, by voorbeeld een weg of plaats. (bron WNT)
- 2) Last: Oude gewichts- of inhoudsmaat. Rond de 17e eeuw werd de grootte van schepen uitgedrukt in deze inhoudsmaat. De zeegaande schepen waren niet groot; zo'n honderd tot tweehonderd last, welke je gelyk kan stellen aan de huidige inhoudsmaat van twee bruto registerton. (bron: vaartips.nl)
- 3) GUNT: aanwijzend voornaamwoord, ter aanwijzing van een meer verwijderden persoon of zaak. In de algemeene spreektaal uitsluitend gebruikelijk in 't m. en vr. , terwijl de oorspronkelijke onz. vorm (mnl. geent, gint, gont) alleen nog bekend is in gewestelijke spraak. (zie dat-gene). (bron WNT)
- 4) cum plena: compleet of volledig.
- 5) Die "stadsbeer" wordt nu gerestaureert.

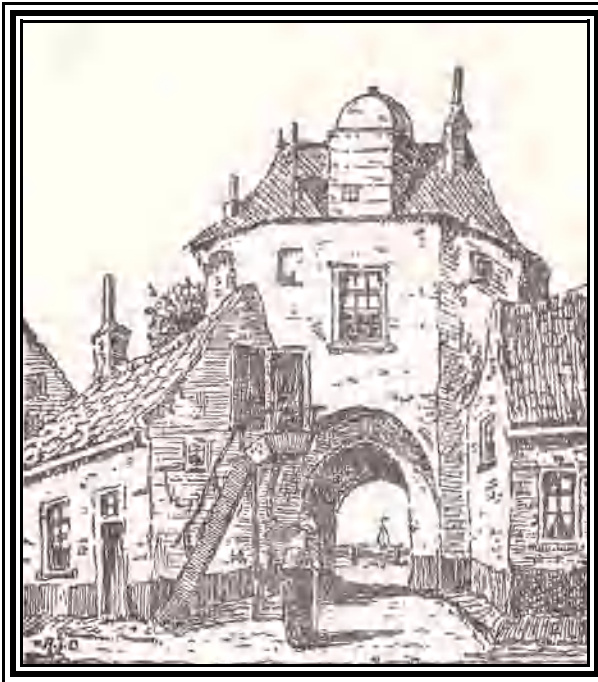
Bron: Oud Rechterlijk Archief Harderwijk, inv. nr. 156, folio 290vso en 291

De Vischpoort, een topper

Marlies van der Heijden en Niek de Jong

Tijdens de vijf Hanzemarkten 2013 hebben een tiental vrijwilligers van onze vereniging er voor gezorgd dat de Vischpoort, ons verenigingsgebouw, voor het publiek opengesteld werd. De belangstelling was toen zeer groot. Het was een komen en gaan van toeristen. De drukte nam soms zo toe dat de toegang naar de bovenverdieping geregeld moest worden.

Niet alleen Nederlanders kwamen op bezoek, maar ook veel buitenlanders. Mensen uit Amerika, Australië, Duitsland en België. Op 14 september jl. was het de landelijke Open Monumentendag. Ook toen waren deze vrijwilligers paraat. Ondanks het minder mooie weer kwamen ongeveer 250 bezoekers. De vrijwilligers van deze twee evenementen konden tevreden terugzien.

Dit jaar willen we de Vischpoort op de Hanzemarkten en de Open Monumentendag (13 september) weer voor het publiek geopend hebben. **Schroom niet om u als vrijwilliger op te geven.** Denkt u: "Ik weet niets van de historie van de Vischpoort", andere vrijwilligers willen u graag helpen. Naast het overbrengen van kennis gaat het ook om de gezelligheid met thee en koffie. Hebben we u overtuigd om mee te doen, geef u op bij de secretaris.

Twee enthousiaste vrijwilligers, Marlies van der Heijden en Niek de Jong

Ziekenverzorging, basis van de zorgverlening in verpleeghuizen en psychiatrische centra

Theo Bakker

Nadat in de jaren twintig van de vorige eeuw het diploma "verpleegster" wettelijk werd erkend, bestond het merendeel van de medewerkers in zorginstellingen uit verpleegsters, die zowel in de ziekenhuizen (A), psychiatrische inrichtingen (B), als instellingen voor zwakzinnigenzorg (Z) werkzaam waren. In onze omgeving waren ze dat vooral in 's Heerenloo (Z), **Veldwijk** (B) en in de Algemene Ziekenhuizen **Pius** en **Boerhaave** (A). In de jaren vijftig nam de ziekenhuisgeneeskunde een grote vlucht en ontstond ook in andere delen van de arbeidsmarkt een grote vraag naar vrouwelijke personeel. Hierdoor ontstond krapte op de arbeidsmarkt en een groot tekort aan verplegend (vrouwelijk) personeel in ziekenhuizen en instellingen. Tegelijkertijd ontwikkelden zich vanaf de jaren vijftig periode instellingen voor niet specialistische, langdurige zorg. Deze instellingen werden "verpleeghuizen" genoemd en waren bestemd voor die groep patiënten die langdurige zorg nodig hadden, zonder dat er veel kans bestond op genezing.

In Harderwijk onderging Sanatorium **Sonnevanck** zo'n verandering. Het sanatorium werd vanaf eind jaren zestig afgebouwd en in de plaats daarvan werd het een verpleeghuis, eerst voor somatische¹⁾ bewoners, en veel later kwamen er drie afdelingen voor psychogeriatrische patiënten. Onder de verleende zorg viel hulp bij wassen, bij het eten, bij mobiliteit, toiletgang en andere zaken die in het dagelijkse leven nodig zijn (A.D.L). Cure werd care, behandelen werd verzorgen.

Om in de behoefte aan personeel te voorzien ging in 1953 voor het eerst een opleiding tot ziekenverzorgende, toen nog 'hulpverpleegster' genoemd, van start. Doel van dit initiatief was om "eenvoudige verpleegkrachten op te

leiden die beschikten over geduld en toewijding". De opleiding bestond feitelijk uit het eerste jaar van de opleiding tot verpleegster. Al snel werd duidelijk dat de zorg voor patiënten niet alleen kon bestaan uit het bieden van dagelijkse verzorging, maar dat ook kennis van anatomie en psychologie tot de bagage van de ziekenverzorgster moest gaan behoren. Kortom, de opleiding werd al snel uitgebreid. In 1963 kreeg de opleiding een wettelijke basis in de Wet "houdende voorschriften ziekenverzorgers en ziekenverzorgsters".

De opleiding tot ziekenverzorgende werd populair, deels omdat aan de vooropleiding niet al te hoge eisen werden gesteld. De huishoudschool, aangevuld met de opleiding INAS, was voldoende. Een andere factor voor de populariteit was het gegeven dat leerlingen tijdens de opleiding salaris ontvingen en ze vaak verplicht intern moesten wonen. Er waren nogal wat regels in de zusterhuizen, maar voor meisje vanaf 17 jaar was het vaak de enige mogelijkheid om ongetrouwd het ouderlijke huis te kunnen verlaten en zelfstandig te gaan wonen. De kosten voor voeding en huisvesting waren laag en compenseerden het magere salaris, dat door de onregelmatigheidstoeslag, toch aardig kon oplopen. Voor de meeste meisjes, want meestal waren het meisjes, bood de opleiding de mogelijkheid tot zelfstandigheid, in combinatie met het behalen van een vakdiploma wat in de toekomst een garantie voor betaald werk zou zijn. Naast verpleeghuizen boden ook psychiatrische ziekenhuizen en sommige ziekenhuizen de opleiding ziekenverzorging t.b.v. hun verzorgingsbehoefte psychiatrische populatie.

De opleiding ziekenverzorging was "inservice" dus gekoppeld aan een instelling en/of verpleeghuis. Medewerkers van de instellingen verzorgden de theoretische lessen en in de instelling droegen praktijkbegeleiders bij aan de integratie tussen theorie en praktijk. Veel instellingen hadden een opleiding waar jaarlijks één of meerdere groepen leerlingen van start gingen. De meisjes werkten hard, hadden veel te leren, maar vonden daarnaast tijd om met elkaar de volwassen wereld te verkennen en te betreden. Veel ziekenverzorgsters bewaren mooie herinneringen aan deze periode en na het behalen van het diploma was het vinden van werk vaak geen probleem. Het diploma bood overigens slechts titelbescherming, geen beroepsbescherming. Dus iedereen mag ziekenverzorgende zijn, maar alleen degene met het erkende diploma mag de titel "ziekenverzorgende" voeren.

De Stichting Voortgezette Opleiding Ziekenverzorging (SVOZ) droeg bij aan de ontwikkeling van de opleiding. Er werden vervolgoopleidingen georganiseerd in de vorm van een Voortgezette Opleiding en veel ziekenverzorgenden stroomden door naar de opleiding verpleegkundige. Toen zich in de jaren zeventig en tachtig psychogeriatrische verpleeghuizen ontwikkelden werden ziekenverzorgenden dé medewerkers die hier aan het werk gingen. Het beroep ziekenverzorgende staat voor hard werken en beperkte carrièremogelijkheden. Daarentegen is het werkveld uitgebreid en behoorde deeltijdwerken vaak tot de mogelijkheden waardoor het beroep toch veel populariteit geniet. Veel ziekenverzorgenden kennen grote trouw aan hun werkgever en zijn decennia lang in dienst bij "hun" instelling of verpleeghuis.

Er wordt wel eens denigrerend gedaan over de deskundigheid van ziekenverzoekers, maar het beroep heeft een eigen dynamiek en deskundigheid. Het dagelijks omgaan met langdurig zieken en psychogeriatrische patiënten vraagt geduld en compassie voor de medemens, iets wat je niet leert, maar wat je in je moet hebben. Liefde en respect voor de oudere mens mogen de basis zijn voor de zorgverlening, alleen is dat niet voldoende. Kennis van zaken, deskundigheid en veel tact en geduld zijn nodig om in de dagelijkse praktijk te functioneren. Dit wordt alles niet alleen verkregen door overdracht van theoretische kennis, maar vaak ook opgedaan door jarenlange ervaring.

In de jaren negentig van de vorige eeuw groeide de kritiek op de interne opleidingen en verdwenen ze langzamerhand. De opleiding ziekenverzorging werd vervangen door de Opleiding Verzorgende Individuele Zorg (VIG), een driejarige opleiding op MBO niveau. Daarmee kwam een einde aan de grote zusterflats die gaandeweg leeg kwamen te staan en werden afgebroken. Ook het prachtige insigne van de ziekenverzorging werd vervangen door een modernere uitgave. Maar nog steeds werken er duizenden ziekenverzoekers in verpleeghuizen zoals Sonnevand en zorgcentra en ze vormen daar de solide basis in de dagelijkse zorgverlening.

Het insigne van de Ziekenverzorging stamt uit 1965. De witte lelie is het symbool van barmhartigheid, het kruis symboliseert de macht van Christus en de groene rank die van de hoop en eeuwig leven. De kleuren geel en blauw symboliseren respectievelijk de zon en de hemel.

Bronnen:

C. van der Kooij, "Deskundige of Dommekracht. Een sociaal-historische beschouwing over de arbeidsmarkt voor verplegend personeel" in: Tijdschrift voor verzorgenden TVV (nr. 1, 1988) blz. 7-11.

C. van der Kooij, "25 jaar Wet op de Ziekenverzoekers en Ziekenverzoeksters", in: TVV (nr. 6, 1988) blz. 168-170.

Noten:

Somatisch: Corporeel, Lichamelijk, Lijfelijk in tegenstelling tot psychisch

Redding van een vaartuig door Aart Kok

K.Chr. Uittien

Daar de kranten in Harderwijk pas in 1845 beginnen, zijn oudere berichten over de visserij alleen maar in andere archiefbronnen te vinden. Zo kwam ik de volgende brief tegen:

Aan Heeren Burgemeester van Harderwijk

Arnhem den 22 September 1821

nr. 4453,

1e Afdeling,

redding van een vaartuig door A.Kok.

Zijne Majesteit heeft goedgevonden, bij besluit van 21 Augustus LL No 58, aan Aart Kok, vermeld bij Uw Ed.achtb. missive van 27 junij LL, nr. 246, toe te leggen eene gratificatie van f. 60, = ofwel een geschenk van Goud of zilver, geheel of gedeeltelijk van de waarde, naar deszelfs keuze, tot belooning van het door hem gehouden menschlievende gedrag bij het redden van het schip van Harmen Stooter. Ik verzoek Uw Ed. ab. om den belanghebbende hiervan te verwittigen, en mij te doen weten, waartoe zijne keuze zich bepaalt, met verder observatie, dat als geschenk van goud of zilver in aanmerking komen gouden horologjes, zilver vergulde snuifdozen, zilveren tabaksdozen, en zilveren horologies met zilveren ketting, sleutels en cachette ofwel eenig ander voorwerp van f 60,- aan waarde

*De Gouverneur der Provincie Gelderland
wg Jan Carel Elias graaf van Lynden*

Wat was er gebeurd?

Aart Kok redde schipper Harmen Stooter met vrouw, kind en knecht op 27 juni 1821, ergens tussen Harderwijk en Urk, van een praam¹⁾ uit Zutphen, die lek gestoten was. Aart Kok redde niet alleen de opvarenden maar ook het schip dat hij naar Harderwijk sleepte. Daar werd het gerepareerd en kon de schipper zijn reis vervolgen.

Wie was Aart Kok?

Aart Kok is te Harderwijk gedoopt op 22-10-1766 als zoon van Klaas Aartsen Kok en Petertje Gerrits. Hij trouwt te Hierden op 6-5-1792 met Harmen-tien Korners; zij krijgen 6 kinderen.

Voorbeeld van een praam

Noten:

Een praam is een platbodem vaartuig voor de binnenwateren, bestemd voor het vervoer van landbouwproducten, vee e.d.

Het woord praam betekent drukken (met een vaarboom voort-bewegen)

Gebruikte afkortingen:

LL = Laatst Leden, nu zeggen we j.l. van jongst-leden. Ed.acht. en Ed.ab = Edelachtbare

Bron:

Nieuw Archief Harderwijk, inventaris 258, brief 354
Nieuw Archief Harderwijk, inventaris 358, nr. 246

In 1773 verscheen een "Reise en Zak-Atlas" die Harderwijk als volgt omschreef:

"Nu geleiden wy onze Reisigers verder den Zeekant langs naar de Stad HARDERWYK. Een Weg wat verre om te wanden, dog by uitnemendheid langs den Zeedyk, wegens het Land- en Zeegezicht, vermakelyk.

Zy legt Oostwaards op den Veluwschen Bodem, en Westwaards aan den Oever van de Zuiderzee, die daar zeer droog en als een Strand is geworden. Zy heeft rondom zeer hooge Muuren en vyf Poorten, drie aan de Landzyde en twee aan den Zeekant, zynde voor ieder dezer Waterpoorten een smalle Brug, of Styger, op Paalen, die een grootsluk wegs heen in in Zee loopen, en waar van men in de Boot treed, wanneer men na Amserdam, of na elders wil vaaren, om aan het Veerschip te komen. Zomtyds worden ook de Reisende wel door die Bootvoerders op hun Nek en Schouderen van daar na het Schip gedragen.

Men vind in deze Stad aanzienlyke Heeren Huizen, en wat aangaat de publieke Gebouwen, het Raadhuis, de Grootte Kerk met haren zeer hoogen dikken stomp Tooren, op welken men wel met een Wagen kan omkeeren, en die tot een Baken voor de Zeelieden diend, zyn wel bezienswaardig, gelyk ook de Academie, opgerecht in den jaare 1648. Eertyds had Harderwyk een sterken Handel en Zeevaart, zoo binnen als buitenlands op de Elve, Wezer, enz. en had veele Vrydommen van de oude Deensche Koningen verkregen, dog door de Droogtens voor de Stad is reeds van ondenkelyke Jaaren herwaards de Scheepvaart hier te niet gelooopen. Zy is thans nog welvarend door den Bouw van Veldvruchten, als mede den Koophandel in Hout, en eindelyk zeer vermaard door het vangen en rooken van Haaring, die van hier by veele duizenden naar elders worden verzonden, en voor zeer smakelyk gehouden, onder den Naam van Harderwyker Bokking.

Alle Avonden ten 8 uren, vaart van hier een Veerschip op Amserdam, en komt van daar met het sluiten van den Boom een Schip te rug, op, welks Aankomsl de Postwagens op Deventer en Zutphen gereedstaan, om de Passagiers en Pakgoederen derwaards overtebrengen.

Men vind hier gewoonlyk ook de zogenaamde Hessen Karren, waar mede men naar diverse Plaatsen in Duitschland kan overkomen.

De voornaamste Logementen zyn hier: De Stad Vreede, de Os, en de Swaan.

Dewyl men nu van hier over Zee zeer spoedig, Weër en Wind dienende, te Amsterdam kan zyn, geleiden wy onze Reisigers, om de minste kosten, derwaards".

Visserijberichten (13) 1884 en 1885

Een product van de voormalige werkgroep "Visserij" die bestond uit wijlen de heren Geerling Petersen, Henk Schiffmacher, Rinus Herzog en Jan Brands. Zij verzamelden alle visserijberichten uit de kranten van 1846 tot 1969.

26-1-1884

Een felle wind joeg woensdag de golven der zee weer tot een bedenkelijke hoogte voor de stad. In de daarop volgende nacht deed de storm uit het Noordwesten tal van dakpannen vallen. Vooral één zijde van het Gymnasium en de kazerne hadden het zwaar te verantwoorden. Donderdagmorgen dreigde het zeewater nog tot in de stad te komen, toen tegen de middag het water begon te vallen en de wind enigszins bedaarde.

1-3-1884

Beknopt verslag gemeenteraad van 29-2-1884. Er wordt aangenomen een voorstel van B. en W. om wegens overtuigend gebleken onvoldoende ruimte van de havenkom, het gedeelte tussen de scheepshelling tot de voormalige Grote Poort uit te breiden en uit te diepen. Daartoe van de Heer J.M. Plat voor f. 50.- onderhands aan te kopen een gedeelte van diens aangrenzende tuin, benodigd tot gedeeltelijke verlegging van de toegangsweg naar de Groentjes, en aan de pachter van die tuin toe te kennen een schadeloosstelling van f. 6.- voor gemis van dat strookje.

28-3-1884

Beknopt verslag gemeenteraad. Er wordt besloten aan K.Foppen met ingang van 1 mei a.s. weder voor één jaar onderhands de Molenwal te verhuren, voor een som van f. 40.-, ten behoeve van de vissers tot het drogen van viswant en verven der zeilen.

5-4-1884

Artikel over drooglegging der Zuiderzee, o.a. over het ontwerp Buma. Het Tweede Kamerlid Buma heeft een ontwerp van wet voor de drooglegging van de Zuiderzee ingetrokken en daarvoor in de plaats een motie van orde ingediend met de volgende inhoud: "De Kamer spreekt den wensch uit dat vanwege de Regeering omtrent de mogelijkheid der droogmaking van de Zuiderzee en Lauwerzee een nader onderzoek worde ingesteld". De Minister vindt het een geniaal plan, maar ziet veel financiële bezwaren, waarop de heer Buma de motie weer intrekt en de krant stelt: "Onze visschers zullen er dus vooreerst nog niet aan behoeven te denken om naar elders te verhuizen, en wij zullen nog langer het genot hebben de frissche watervlakte voor ons te zien".

24-5-1884

Gemengd Nieuws

Zondagnacht omstreeks twaalf uren, terwijl het stil weer en effen water was, kwamen bij het strand bij Vollenhove drie achtereenvolgende hoge golven aanlopen, met zoveel kracht, dat de touwen braken waarmee de schuiten lagen vastgesnoerd en sommige schuiten tegen de wal werden ge-

slingerd. Daarna werd de zee weer geheel kalm. Men schijnt hier te moeten denken aan een vloedgolf of onderaardse beweging. (Prov. Zw. Cr.)

14-6-1884

Woensdagmiddag is, bij het inladen van bomen in een vaartuig in de haven, een ketting gebroken tengevolge waarvan de boom viel en op de voet van de schipper H.v.d.Z. kwam, waardoor die voet erg gekneusd werd.

14-6-1884

Z.M. de Koning heeft afwijzend beschikt op het adres om gratie van de Vollandammer vissers, die dit jaar bekeurd zijn wegens overtreding van art. 8 der wet op de visserij in de Zuiderzee.

30-8-1884

In de nacht van maandag op dinsdag is het praamschip van J. Eikelboom, met gietijzer van Rotterdam naar Deventer bestemd, bij hevige wind uit het Noordwesten op ongeveer anderhalf uur afstand van hier gezonken. De opvarenden werden door onze vissers T. en N. Mons gered. Het schip was te Meppel verzekerd.

1-11-1884

De hevige Zuidwestenwind joeg zondagavond en de daarop volgende nacht het zeewater tot een bedenkelijke hoogte tot voor de stadsmuren en overstroomde vele nabijgelegen landen. De vissersvloot was tijtjds de haven binnengelopen. De meerdere ruimte in het achterste gedeelte der haven bewijst dan ook goede dienst.

De Notaris TERMAAT, zal op *Zaterdag* den 10 *Januari* 1885, bij inzet en acht dagen later bij toeslag des avonds om 7 uur, in het **Hotel Kamm** te *Harderwijk*,

Veilen en Verkoopen:
Voor de **Weduwe DIRK KARSSSEN:**

1o. Een groote **BOTTER** met toebehooren en **BOOT**, allen zoo goed als nieuw.

2o. 27 **HARING-FUIKEN** met **STAKEN** en **NETSCHUT**.

3o. 70 beste **KUILEN** met bijbehooren, in 3 perceelen en in massa.
Liggende in **de Haven** te *Harderwijk*.

3-1-1885

Advertentie. De notaris Termaat zal op zaterdag de 10 januari 1885 bij inzet en acht dagen later bij toeslag des avonds om 7 uur in het hotel Kamm te Harderwijk veilen en verkopen voor de weduwe Dirk Karssen

1. *Een grote botter met toebehooren en boot, allen zo goed als nieuw.*
2. *27 haringfuiken met staken en netschut.*
3. *70 beste kuilen met bijbehooren, in 3 perceelen en in massa, liggende in de haven te Harderwijk.*

24-1-1885

Wind en weder dienende, zal er in 't begin der volgende week door onze ijsclub een hardrijderij op schaatsen georganiseerd worden. Daar de Zuiderzee

vóór onze stad nu reeds dagelijks voor de liefhebbers van schaatsensrijden een prachtige gelegenheid oplevert, krijgt het voorgenomen volkssfeest een eigenaardige bekoorlijkheid.

25-1-1885

Harderwijker ijsclub. Hardrijderij op de schaatsen, ijs en weder dienende op de Zuiderzee door mannen boven de 18 jaar op dinsdag de 27ste januari e.k. des voormiddags om 10 uren. De rijders moeten zich aanmelden op de dag van het hardrijden 's morgens om 9 uur aan het Politiebureau te Harderwijk. 1e prijs f. 35.-, 2e prijs f. 15.-, 3e prijs f. 10.-. Het Bestuur.

31-1-1885

Zaterdagmorgen had er te Volendam iets plaats, wat de vissers daar niet hadden verwacht. Ongeveer honderd man infanterie verschenen in het dorp, benevens de Officier van Justitie Mr. Rethaan Macaré en ongeveer 25 man der rijksveldwacht. Het dorp werd afgezet en allen, die er in waren hadden de bevelen te volgen, die werden gegeven. Het was natuurlijk om de vissers te doen, die wegens het vissen met de moordkuil een vonnis moesten ondergaan. Zoals men weet zijn de Volendammers op dit punt zo weinig "meegaand", dat onlangs vijf veldwachters één visser niet in hechtenis konden nemen. Thans echter zou verzet niet hebben gebaat en 't werd gelukkig ook niet gepleegd. Zonder geweld werden ongeveer vijftig Volendammers in hechtenis genomen en onder behoorlijk geleide naar het station Kwadijk gevoerd om vandaar naar verschillende huizen van bewaring te worden overgebracht. Slechts één de Volendammers was niet erg volgbaar en ging plat op het ijs liggen. De man kwam echter spoedig tot bedaren.

31-1-1885

Harderwijk. Ondanks het minder gunstige weer heeft de hardrijderij op schaatsen, door de Harderwijker ijsclub georganiseerd, dinsdag plaats gehad. Doordat de wind naar het Zuiden gedraaid was, dreef het ijs aan de ene zijde der stad geheel weg, doch de gemaakte ijsbaan bleef vrij en veroorloofde de wedstrijd, die in weerwil van de felle wind door talrijke liefhebbers werd bijgewoond. De muziek der Harmonie luisterde het feest op en het terrein leverde met tenten en vlaggen een prettige aanblik. Na heftige strijd werden de prijzen gewonnen door Fransman van Oosterwolde, Thomassen van Neulde onder Putten en Groothuis, soldaat bij het Koloniaal Werfdepot. Weinige uren na de afloop, en toen alles was opgeruimd, was ook het verdere rijden op de baan onmogelijk geworden en de leden der ijsclub hebben de voldoening gesmaakt het feest juist bijtijds te hebben laten doorgaan.

31-1-1885

Beknopt verslag van de Raadsvergadering van 29 januari 1885.

Punt 2: Zonder hoofdelijke stemming wordt in overeenstemming met het rapport van de commissie afwijzend beschikt op het nader adres van K.Foppen, om een stuk grond der gemeente bij de haven in erfpacht te verkrijgen tot het stichten van arbeiderswoningen.

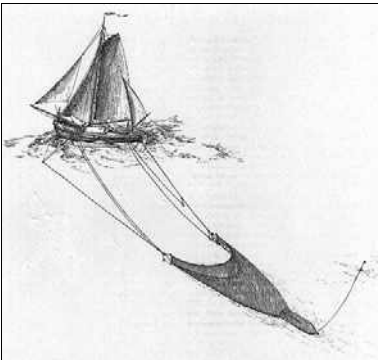
14-2-1885

Advertentie. Ondergetekende, eigenaar geworden van het beurtschip "Neerlandsch Welvaren" in het veer Kampen, Groningen, Harderwijk en Amersfoort, vroeger bevaren door F. van der Slacht, beveelt zich beleeft aan, belovende alles te zullen aanwenden om zich het vertrouwen waardig te maken. F. van Bolhuis, voor dezen sinds jaren knecht bij J. van der Slacht.

28-2-1885

Advertentie . Heden ontvangen Nieuwe Beugvis of Labberdaan, per 1/2 kg 30 cent, bij 5 kg minder. Nieuwe beste volle Bootsmans Winterharing, per stuk 8 cent, per vaatje van 12 stuks f. 1.-. Grote inlegharing 3 cent per stuk. Markt, H. Karssen.

14-3-1885

kuijvisserij

Gemengd nieuws. Overtuigd, vooral door de laatst genomen proeven met de wonderkuil, dat de art. 7 en 8 der Viswet veilig kunnen losgelasten worden en bewogen door het nadeel, nu reeds merkbaar, dat door die artikelen aan de te Monnikendam bestaende, bloeiende scheepshellingen en werven, benevens aan touwslagers, zeilmakers en smeden is toegebracht, heeft Monnikendams gemeenteraad zich - naar men ons meldt - tot de Minister van Waterstaat enz. gewend, teneinde Z. Exc. omtrent inwilliging van het verzoek der Volendamers gunstig te stemmen.

18-4-1885

Beknopt verslag van de Raadsvergadering van 14 april 1885.

Punt 4: Wordt goedgekeurd het voorstel van B&W om de Molenwal met ingang van 1 mei weder voor één jaar onderhands te verpachten voor f. 40.- aan K. Foppen ten behoeve van de visserij. Bij die gelegenheid vraagt het lid Sandberg, of de nieuwe molen van A. van Ments zal worden gedekt met riet en stro, waaraan z.i. groot brandgevaar is verbonden. De voorzitter antwoordt, dat B. en W. hierover moeten beslissen en hierop zo nodig stelling zal worden genomen.

2-5-1885

Eén onzer vissers bracht deze week een buitengewoon grote, nog levende, steur aan de wal, die bij de vishandelaar Cagelingh door tal van nieuwsgierigen werd gezien. De volgende dag werd hij per spoor naar elders verzonden. Men verzekerde ons, dat hij ongeveer 250 pond (125 kg) woog.

16-5-1885

Gemengd Nieuws

Het wetsontwerp door de heer Reekers ingediend, heeft ten doel het verbod om te vissen met de wonderkuil weer op te heffen, zodat niet alleen van 1

mei tot 15 juli, maar weer het gehele jaar de Zuiderzee op deze wijze bevist zou mogen worden.

23-5-1885

De Questie der Volendammer vissers. Bij alles wat reeds voor en tegen het vissen der Volendammers met de moordkuil werd geschreven, is het cardinale punt nergens aangeroerd. Men had voor alles de vraag moeten doen: Waarvoor zijn de Volendammer visschuiten gebouwd en zo groot gemaakt, dat zij niet evenals de kleine visschuiten der Zuiderzee met drijfnetten en schakels kunnen vissen? Het antwoord is niet moeilijk te geven: Ze zijn gebouwd voor de Noordzee. Wat is de reden, dat zij sinds verscheiden jaren met een groot kuilnet tussen twee schuiten gespannen de Zuiderzee ontvolken? Antwoord: Dat geeft beter rekening, is niet zo gevaarlijk als op de Noordzee te vissen en veel gemakkelijker. Wat zou het gevolg zijn als alle binnenschippers, die de Zuiderzee bevaren, zich met evenveel recht een kuilnet aanschaffen en evenals de Volendammer vissers de grote vis tot voedsel en de kleine tot bemesting van het land verkochten, en op hun beurt eveneens beweerden, dat zij dit nodig hebben tot onderhoud van vrouw en kinderen? Dan zouden de Volendammer vissers wraak roepen en zich tot de Hoge Regering wenden met de klacht: De zee wordt doodgevist; men vernietigt het aas, dat wij nodig hebben voor ons bedrijf op de Noordzee. Dientengevolge wellicht een rekest naar de Tweede Kamer om het gebruik van het kuilnet niet anders toe te laten dan alleen voor de ansjovisvangst. Want -zouden zij zeggen- vergroting der mazen van het net kan niet baten. Bot en scholletjes zijn te breed om ook door grote mazen te komen; en doordien de kleine bot en schol bij miljoenen wordt vernietigd kunnen wij geen grote schol meer vangen. En wat moest het antwoord der regering zijn? Visserman blijf in uw viswater, waarvoor gij bestemd zijt.

13-6-1885

Overveluws nieuws. Harderwijk. Sedert jaren is de ansjovisvangst hier niet zo voordelig geweest als dit jaar. Nog dagelijks worden duizenden van die visjes door onze vissers gevangen en in de pakhuizen gezouten en tot verdere verzending klaargemaakt. Vorige week bedroeg de vangst ruim zeventighonderdduizend stuks en er werd 25 à 30 cent voor 't honderd betaald.

27-6-1885

Gemengd nieuws. Woensdag zijn in de Tweede Kamer de beraadslagingen begonnen over het wetsvoorstel van de heer Reekers - de oude strijd van de Urkers, Volendammers en de Zuidwallers, of liever tussen de gedeeltelijke beperking van de haring- en botvisserij op de Zuiderzee of de vrijheid voor het vissersbedrijf. Het ontwerp van de Heer Reekers om het verbod van het vissen met de wonderkuil op te heffen, vond de eerste dag verdedigers in de heren Duijvis en Vos de Wael en bestrijders in de heren Van Bijlandt, Gratama en Schimmelpenninck van der Oye. Donderdag werden die beraadslagingen voortgezet, waarbij vooral de aandacht werd gevestigd op de omstandigheid, dat zelfs in het College voor de Zeevisserijen een meerderheid en een minderheid tegenover elkaar staan. De heer Buma verklaarde zich voor het voorstel; in een rede vol poëzie en opgewonden-

heid ook de heer Schaepman; met kalmte en practische blik werd het bestreden door de heren De Jong en Van Asch van Wijck. De heer Van Houten weet wel niet, of de wonderkuil de visserij schaadt, maar in zijn liefde voor de vrijheid in het algemeen stemt hij ook voor volkomen vrijheid in dit opzicht. Nadat de heer Reekers zijn ontwerp verdedigd had, is het met 41 tegen 32 stemmen aangenomen. Wat in 1881 met eenparige stemmen was goedgekeurd is dus heden teniet gedaan, indien namelijk de Eerste Kamer haar zegel aan dit wetsontwerp hecht. De meerderheid van de vissers, namelijk de Urkers en de Volendamers, gesteund door de minderheid in het College voor de Zeevisserijen, behaalde dus een overwinning op de ook door de Minister sterk gesteunde meerderheid in dat College.

11-7-1885

Beknopt Raaadsverslag van 6 juli 1885.

Punt 1b: Een adres van K.Foppen Kzn. om vergunning tot het bouwen op een gedeelte van de stadsmuur bij het timmerhuis. Dit wordt gesteld in handen van de leden Grevers, Fijnvandraat en Van Zalingen.

Punt 7: Ten slotte wordt besloten om met de besturen der aan de Zuidwal van de Zuiderzee gelegen gemeenten, een gezamenlijk adres te richten aan de Eerste Kamer der Staten-Generaal om het wetsontwerp van de Heer Reekers (opheffing van het verbod om met de wonderkuil te vissen), dat onlangs in de Tweede Kamer is aangenomen, niet aan te nemen. Het hiervan door de voorzitter gemaakt ontwerp, dat na voorlezing wordt goedgekeurd, zal worden gedrukt en met voegzame spoed verzonden.

25-7-1885

Beknopt Raadsverslag van 22 juli 1885.

Punt 4: Voor kennisgeving wordt aangenomen de mededeling van de heer Grevers, dat K.Foppen Kzn door wijziging van zijn bouwplan, heeft ingetrokken het in de vorige zitting ingediend verzoekschrift om te mogen bouwen op een gedeelte der stadsmuur.

29-8-1885

Het Tweede Kamerlid Buma heeft het plan voor drooglegging van de Zuiderzee nog niet opgegeven. Samen met anderen heeft hij daartoe zitting genomen in een comité, bestaande uit leden der Eerste en Tweede Kamer, een lid van de Raad van State, een oud-minister, een gedeputeerde, een lid van Provinciale Staten, een notaris en nog enkele andere prominenten.

29-8-1885

Beknopt Raadsverslag van 24 augustus 1885.

Punt 2: Worden medegedeeld de ingekomen stukken onder welke een circulaire van de heren Mr. P.J.C. van Diggelen en A. Buma over het benoemen van een afgevaardigde voor het ontworpen comité, dat zich ten doel stelt de afsluiting en drooglegging van de Zuiderzee. Dit stuk wordt ter inzage voor de raadsleden nedergelegd.

3-10-1885

Doornspijk. Ook de raad dezer gemeente heeft zijn ingenomenheid betuigd met het plan van de heren Buma en Van Diggelen, betreffende het afsluiten

en droogleggen der Zuiderzee en tot afgevaardigde naar een te beleggen algemene vergadering benoemd de heer H.W. Greven, burgemeester.

17-10-1885

Visserij. De Burgemeester van Harderwijk brengt ter kennis van de belanghebbenden, dat bij Kon. Besluit van 8 januari 1885, staatsblad nr.3. nadere voorschriften zijn gegeven tot bescherming der visserij op schelpdieren in de Zuiderzee. Afdrukken hiervan liggen voor belangstellenden ter inzage op de secretarie en bij de havenmeester J.L. Raaijen.

Harderwijk, 17 oktober 1885, De Burgemeester voornoemd, Mr.D. van Meurs.

Verordening op de invordering van het haven-, brug- en reëgeld.

Art. 1.

De belasting bovengenoemd wordt ingevorderd volgens de bepalingen van art. 258—262 der gemeentewet, en art. 11 der wet van den 7 Juli 1865 (Staatsblad No. 79).

Art. 2.

De belasting, gesteld in art. 3 en 4, moet worden betaald in handen van den Gemeente-Ontvanger of havenmeester, vóór den aanvang van het lossen of laden; die bedoeld bij art. 5, dadelijk bij het binnenkomen in de haven.

De bepaling van het bedrag, bedoeld bij art. 4 en 5, geschiedt volgens opgaaaf van den havenmeester.

Art. 3.

De vaartuigen en schuiten, bedoeld bij art. 6, moeten het verschuldigde voldoen in twee termijnen, en wel op 1 April en 1 September; het dienstjaar loopt van 1 Januari tot ultimo December.

De kwitantien moeten door den belastingschuldige aan elk daartoe bevoegd ambtenaar op zijne eerste aanvraag worden vertoond.

Art. 4.

De grootte der vaartuigen wordt genomen volgens den meethrief, of naar den aanslag in het patentrecht.

Art. 5.

Vaartuigen en schuiten, die in den loop van het dienstjaar in de vaart worden gebracht of daaraan onttrokken, en gebruik wenschen te maken of hebben gemaakt van het recht van uitkoop, betalen in verhouding van de maanden van het dienstjaar, die zij van de Haven gebruik hebben gemaakt of nog kunnen maken.

Aldus vastgesteld door den Raad der Gemeente Harderwijk, den 16 November 1885.

De Voorzitter,

(get.) Mr. D. VAN MEURS,

De Secretaris,

(get.) DE VIDAL.

En is hiervan afkondiging geschied waar het behoort, den 14 November 1885.

De Burgemeester en Wethouders voornoemd,

Mr. D. VAN MEURS,

De Secretaris,

DE VIDAL.

24-10-1885

Harderwijk. Zaterdagavond heeft een vechtpartij tussen vissersjongens en enige Duitsers plaats gehad, bij het logement van F. Een der vissers werd gewond, waarop een ander, in woede ontstoken, één der Duitsers een messteek in de rug toebraacht, waaraan deze bijna ogenblikkelijk overleden is. Na een nauwkeurig onderzoek, door de politie ingesteld, kwamen maandagmorgen de heren Rechter-commissaris en Officier van Justitie uit Zwolle. De vermoedelijke dader en de jongen, die hem een mes moet verschaft hebben, zijn gearresteerd en gevankelijk naar Zwolle vervoerd.

De verslagene is na de lijkschouwing dinsdagmiddag begraven in tegenwoordigheid van een groot aantal belangstellenden, bij welke treurige plechtigheid Ds.Oorthuys een treffende toespraak hield. De naam van de vermoorde is Richard Eugen Waldemar Weger, oud 24 jaar.

14-11-1885

Afkondiging van de verordening omtrent het heffen ener belasting onder de benaming van haven-, brug- en reëgeld in de gemeente Harderwijk.

14-11-1885

Verordening op de invordering van het haven-, brug- en reëgeld.

Deze keer weer eens een Hierdense familie, Haklander. Afkomstig uit Duitsland. Waar die familie precies vandaan kwam weten we niet zeker. Bij het overlijden van Johan Hendrik (II) stond dat hij uit Warmoeskirchen bij Bremen kwam. In het lidmatenboek van Harderwijk staat herkomstplaats van Wildeshausen. Ik heb de kaart van Duitsland erbij genomen, nabij Bremen is een plaats met die naam. De ouders zouden in de buurt van Bremen getrouwd kunnen zijn. Zeker is dat de moeder van Johan Arnold uit Garderen kwam. Misschien is ze om te werken daar heen gegaan en heeft ze daar haar lief gevonden.

In elk geval hebben ze zich in Harderwijk gevestigd, de andere kinderen zijn er gedoopt, maar alleen Johan Hendrik heeft nageslacht. Slechts 1 zoon van Johan Hendrik is in Harderwijk gebleven en heeft zich daar vermenigvuldigd.

Tenzij anders vermeld zijn geboortes (geb.), ondertrouw (ond.), huwelijken (tr.), overlijdens (overl.) te Harderwijk, is de religie Nederlands Hervormd en ald. aldaar.

Generatie I

- I **Johan Arnold Hacklander**, burger Harderwijk sinds 20-8-1766, geb. Sinderen vóór 1742, begr. 18-11-1805. O.a. organist van de Herv.Kerk te Zeddum. Gehuwd met **Beeltien Hendriks van Meervelt**, ged. Garderen 28-5-1730, begr. 31-7-1798, dr. van **Hendrik Gerritsen (van Meerveld)** en **Aaltje** Jans.

Recognitieboek 30-9-1766: "Compareerden Johan Arnold Haklander en Beeltjen Hendriks van Meervelt: Machtigen haar broer Jan Hendriksen om as. Dingsdag de 16 deser maand september sig mede te vervoegen tot Apeldoorn al waar de erfgenamen van de Soerelse Bosch sullen vergaderen om aldaar uit hun naam haar lieder aandeel in twee vierdeel in gemeld Bosch genaamnd Jan Westeringsdeel en een in het Veluwsche deel aan s.doorl.hoogh. de heer Prinse van Oranje....." enz.enz.

Uit dit huwelijk:

- 1 **Johan Hendrik** (zie II).
- 2 **Jan Arnold**, ged. 20-4-1767, begr. ald. 27-4-1767.
- 3 **Johannes Arnoldus**, secretaris Ambt Bergh, gedoopt 26-6-1768, overl. Zeddum (Bergh) 24-9-1849. Tr. **Hendrika Volkers**, overl. vóór 1849.
- 4 **een kind**, geb. circa 1771, begr. 25-9-1771.

Generatie II

- II **Johan Hendrik Haklander**, in 1822 secretaris te Ambt Bergh, 1824: tolgaarder te Voorthuizen. Geb. Wildeshausen 19-9-1762 (volgens de overlijdensakte was hij in 1766 in Warmoeskirchen geboren. Volgens het lidmatenregister van Harderwijk in Wildesha (de rest slecht te lezen) maar het is aannemelijke dat daarmee Wildeshausen (D) bedoeld wordt, in de nabijheid van Bremen), overl. Twello 16-2-1843. Otr. 13-9-1795, tr. kerk ald. 1-10-1795 **Hendrina Woertman**, geb. Haarlem 1-5-1770, ged. ald. 6-5-1770, overl. Twello 21-9-1834, dr. van **Abram Fritz Woertman** en **Catharina Kuiper**. Uit dit huwelijk:
- 1 **Catharina Hacklander**, geb. 29-11-1795, ged. 3-12-1795, overl. Twello 14-1-1875.
  - 2 **Alida**, geb. 5-9-1797, ged. ald. 14-9-1797.
  - 3 **Johan Arnold** (zie IIIa).
  - 4 **Abraham Hacklander** (zie IIIb).
  - 5 **Beeltjen**, geb. 9-2-1804, ged. 19-2-1804.
  - 6 **Cornelia Johanna**, geb. 18-10-1805, ged. 27-10-1805, overl. Twello 26-2-1841.
Tr. (1) Apeldoorn 18-6-1831 **Hendrik Melingk** (Memelink), schilder, geb. Zutphen circa 1806, overl. Twello 23-5-1836, zn. van **Jan Hendrik Melingk** en **Lamberdina Reebargen**.
Tr. (2) Voorst 16-2-1839 (aktenr.: 9) **Hendrik Willem Hogenkamp**, timmerman, weduwnaar van Fennigje Lubberts, geb. Deventer circa 1814, overl. Twello 1-12-1898, zn. van **Gerrit Jan Hogenkamp** en **Gerdiena Lammers**.
  - 7 **Gijsbertha**, geb. 23-9-1809, ged. 8-10-1809, overl. Twello 17-1-1872. Tr. Voorst 27-8-1842 **Hendrik Willem Hogenkamp**, timmerman, weduwnaar van Fennigje Lubberts, geb. Deventer circa 1814, overl. Twello 1-12-1898, zn. van **Gerrit Jan Hogenkamp** en **Gerdiena Lammers**.

Generatie III

- IIIa **Johan Arnold Haklander**, kleermaker, geb. 15-5-1799, gedoopt 16-5-1799, overl. 3-1-1870, woonde huis 28 Hierden op 1-1-1830. Tr. ald. 19-3-1824 **Cornelisje Martens Groothuis**, geb. Nunspeet 19-1-1796, ged. ald. 24-1-1796, overl. Hierden 28-10-1869, dr. van **Marten Jansen Groothuis** en **Neeltje Arends Dekker**.
Uit dit huwelijk: Tussen 1826 en 1830 1 levenloze dochter en 3 levenloze zonen.
- 5 **Hendrik**, geb. Hierden 11-9-1831, overl. Hierden 10-3-1847.
  - 6 **Marten**, geb. Hierden 2-1-1835, overl. Hierden 21-1-1835.
  - 7 **Marten** (zie IVa).
  - 8 **Hendrikus** (zie IVb).
- IIIb **Abraham Hacklander**, timmerman, geb. 12-1-1802, ged. 17-1-1802, overl. Veenendaal (Gld) 14-08-1890. Trouwt Veenendaal 14-4-1834

Gerritje Bouw, geb. ald. 13-5-1809, overl. ald. 27-1-1885, dochter van **Meeuwis Jansen Bouw** en **Willempje Wouters van Schoonhorst**. Uit dit huwelijk:

- 1 **Martinus**, geb. na 1834.
- 2 **Hendrik**, geb. Ede 30-9-1835, overl. ald. 20-3-1850.
- 3 **Willemijntje**, geb. Veenendaal circa 1837, overl. ald. 26-12-1848.
- 4 **Levenloze zoon**, geb./overl. Veenendaal (G) 8-11-1839.
- 5 **Mees Hacklander**, wever, geb. Ede 13-10-1840, overl. ald. 14-4-1863.
- 6 **Hendrikus**, geb. Veenendaal (G) circa 1844, overl. ald. 20-3-1848.
- 7 **Hendrika**, werkvrouw, geb. Veenendaal/Ede 28-1-1848, overl. Ede 30-4-1902. Tr. Ede 27-12-1890 **Rutger Verwoert**, fabrieksarbeider, geb. Ede 9-2-1862, overl. na 1902, zn. van **Rutger Verwoert** en **Johanna Derksen**.
- 8 **Hendrik** (zie IVc).

Generatie IV

IVa **Marten Haklander**, landbouwer. Woonachtig te Hierden. Het gezin vertrok in maart 1867 naar Noord-Amerika, geb. Hierden 16-3-1836, overl. Holland Township Ottawa 20-9-1899.

Tr. 15-5-1861 **Jentje Timmer**. Geb. 9-2-1831 (aktenr.: 23), overl. USA, dr. van **Willem Hartgersen Timmer**, landbouwer, en **Rijntjen Dirks**. Uit dit huwelijk:

- 1 **Jan** (zie Va).
- 2 **Willem** (zie Vb).
- 3 **Kornelis**, geb. Hierden 24-5-1866, overl. vóór 1871 (vermoedelijk jong overleden, misschien tijdens de overtocht).

IVb **Hendrikus Haklander**, landbouwer, geb. Hierden 21-6-1839, overl. ald. 11-5-1920. Tr. 21-08-1867 **Aaltjen Weber**, geb. ald. 26-11-1837, overl. ald. 27-6-1906, dr. van **Evert Hendriks Weber**, landbouwer, en **Jacobje Jans Hop**. Uit dit huwelijk:

- 1 **Cornelisje**, geb. Hierden 17-5-1868, overl. 10-12-1943. Trouwt 8-7-1891 **Hendrik Boonen**, landbouwer, geb. Hierden 9-1-1862, overl. 19-03-1945, zn. van **Aalt Boonen**, houtkoper, en **Gerritje ten Hove**.
- 2 **Evert** (zie Vc).
- 3 **Jannetje**, geb. Hierden 9-1-1871, overl. ald. 27-7-1934. Trouwt 23-5-1894 **Willem Hop**, landbouwer, geb. Hierden 17-3-1869, overl. 5-10-1940, zn. van **Hendrik Willemsen Hop**, landbouwer, en **Wijmpje Poolen**.
- 4 **Jacob** (zie Vd).
- 5 **Heintje**, geb. Hierden 27-5-1874, overl. ald. 8-1-1961. Tr. 2-3-1904 **Gerrit Jager**, landbouwer, geb. Hierden 5-11-1876, overl. aldaar 7-6-1949, zn. van **Hendrik Jager**, landbouwer, en **Petertje Gerrits Hop**.

- 6 **Jacobje**, geb. Hierden 25-4-1878, overl. Zwolle 24-4-1925. Trouwt 30-8-1905 **Evert Hop**, landbouwer, geb. Hierden 3-1-1875, (eerst aangegeven als Willem, gewijzigd 27-1-1886), zn. van **Jan** Willemssen **Hop**, landbouwer, en **Evertje** Evertsen **Hop**, landbouwster.
- 7 **Maasje**, geb. Hierden 6-2-1880, overl. Hierden 17-3-1880.

- IVc **Hendrik Haklander**, katoenwever, fabrieksarbeider (1886), geb. Ede 6-10-1851, overl. Veenendaal 22-1-1931. Trouwt Ede 3-4-1886 **Tonia Reebergen**, geb. Ede 21-4-1853, overl. ald. 29-11-1920, dr. van **Cornelis Reebergen** en **Gerritje van Amerongen**. Uit dit huwelijk:
- 1 **Abraham** (zie Ve).
  - 2 **Gerritje**, geb. Veenendaal (G) circa 1891, overl. ald. 6-9-1904.

Generatie V

- Va **Jan Haklander**, geb. Hierden 25-1-1862. Tr. circa 1882 **Elizabeth ten Have**. Uit dit huwelijk:
- 1 **Jentje**, geb. Holland/Michigan 10-12-1882.
  - 2 **Kathryn Elizabeth**, geb. Holland/Michigan 17-10-1892.
- Vb **Willem Haklander**, geb. Hierden 6-9-1863.
Tr. circa 1886 **Mary Ann Tuttle**, geb. circa 1864, dr. van **Charles Tuttle** en **Lucine NN**. Uit dit huwelijk:
- 1 **Jentje**, geb. Olive Township Ottawa (Mich.) 3-4-1887.
  - 2 **Charles**, geb. Holland Township Ottawa Mich. 23-6-1898, overl. Holland Township ottawa Mich. 22-09-1899, begr. Olive Township cemetery.
- Vc **Evert Haklander**, landbouwer, geb. Hierden 7-9-1869, overl. aldaar 13-2-1942. Tr. 1-11-1899 **Heintje Hop**, geb. Hierden 4-4-1877, overl. ald. 4-9-1932, dr. van **Lubbert Hop**, landbouwer, en **Gerritje Brouwer**. Uit dit huwelijk:
- 1 **Aaltje**, geb. 11-3-1900. Tr. ald. 3-12-1924 **Eibert Pap**, geboren Nunspeet 17-3-1899, overl. Hierden 16-1-1992, zn. van **Dries Pap** en **Jannetje Haverkamp**.
  - 2 **Lubbert** (zie VIa).
  - 3 **Hendrikus** (zie VIb).
  - 4 **Gerritje**, geb. Hierden 22-4-1912, overl. ald. 20-4-1998. Trouwt 29-10-1930 **Gerrit Zeeboer**, chauffeur. Geb. 21-8-1911, overl. ald. 18-10-1985, zn. van **Evert Zeeboer**, landbouwer en **Grietje v. Ark**.
  - 5 **Jentje**, geb. 24-12-1913, overl. ald. 28-3-1992.
Tr. ald. 27-7-1938 **Jan Beelen**, letterzetter. Woonde Hierden G 108. Ze vertrokken 27-12-1938 naar Ermelo. Geb. 9-10-1914, overl. ald. circa 1995, zn. van **Hendrik Beelen**, spoorwegarbeider, en **Dirkje van den Berg**.
  - 6 **Heintje**, geb. Hierden 8-4-1917, overl. 6-7-2007.

Vd **Jacob Haklander**, landbouwer, geb. Hierden 8-3-1873, overl. Ermelo 5-12-1945. Tr. 7-5-1902 **Gerritje Boersen**, geb. Hierden 18-8-1879, overl. 17-8-1928, dr. van **Willem Boersen**, landbouwer, en **Gerritjen Reijersen**.

Uit dit huwelijk:

- 1 **Hendrikus** (zie VIc).
- 2 **Willem** (zie VIId).
- 3 **Aalt**, geb. Hierden 29-7-1908.
- 4 **Gerritje**, geb. Hierden 7-4-1911, overl. ald. 8-9-1911.
- 5 **Gerrit**, geb. Hierden 12-1-1913.
- 6 **Jacob** (zie VIe).
- 7 **Gerritje**, geb. Hierden 19-3-1918.
- 8 **Jan**, geb. Hierden 21-8-1920.
- 9 **Jacobje**, geb. Hierden 23-5-1925.

Ve **Abraham Haklander**, sajeterwerker, fabrieksarbeider, geb. Ede 3-10-1887, overl. Ermelo 25-2-1967. Tr. Ede 4-6-1921 **Roelovina Bos**, geb. Veenendaal 18-2-1888, overl. Ede 25-1-1950 dr. van **Gerrit Bos** en **Hendrika Middelhoven**.

Uit dit huwelijk:

- 1 **Hendrik Antonie**, geb. Veenendaal 18-7-1925. Tr. Ermelo (?) 14-07-1950 **G. van Ruiswijk**, geb. vóór 1925.

Generatie VI

Vla **Lubbert Haklander**, landbouwer, geb. Hierden 22-5-1902, overl. Ermelo 3-7-1978. Tr. vóór 1934 **Kornelisje Vis**, geb. Nunspeet 30-10-1903, dr. van **Evert Vis**, dagloner, en **Aaltje Bonestroo**.

Uit dit huwelijk:

- 1 **Evert**, geb. Ermelo 16-5-1934. Tr. met **G. Visch**, geb. vóór 1940.
- 2 **Aalt**, geb. Ermelo 11-8-1935.

Vlb **Hendrikus Haklander**, geb. Hierden 27-1-1906, overl. ald. 5-5-1987. Tr. 08-08-1933 **Geertje Zeeboer**, geb. Hierden 5-2-1909, overl. na 1987, dr. van **Willem Zeeboer**, landbouwer, en **Geertruida Lokhorst**. Uit dit huwelijk:

- 1 **Heintje**, geb. Hierden 18-12-1934. Tr. met **Evert Pap**, geb. Hierden 7-12-1927, zn. van **Eibert Pap** en **Aaltje Haklander**.
- 2 **Willem** geb. Hierden 21-9-1936, overl. Ilderton (Can.) 2-10-2006. Tr. **Margje Steenbergen**.
- 3 **Geertruida**, geb. Hierden 1-2-1939.
- 4 **Evert** geb. Hierden 12-3-1942, tr. **Gerritje Franken**.
- 5 **Hendrikus** autohandelaar, geb. Hierden 20-1-1946, tr. **Teunisje Bronkhorst**.
- 6 **Wouter**, metselaar, geb. Hierden 26-2-1953, tr. **Gerrie Kamphorst**.

Vlc **Hendrikus Haklander**, arbeider, geb. 28-9-1902. Tr. ald. 2-11-1927 **Willemina van Ark**, geb. 23-3-1910, dr. van **Otto van Ark**, landbouwer, en **Aaltje Reijers**. Uit dit huwelijk:

- 1 **Otto**, geb. Hierden 12-10-1927, tr. **Jannetje Essenburg**.
- 2 **Jacob**, automonteur, geb. Hierden 3-11-1928, tr. **Catharina Johanna van Rhee**.
- 3 **Gerritje**, geb. Hierden 12-1-1931.
Tr. (1) Ermelo 30-9-1954 **Bernard Willemsen**, geb. Amsterdam 23-3-1931, overl. Baarn 8-6-1959.
Tr. (2) Ermelo 22-2-1962 **Gijsbert van Duinkerken**, geb. Baarn 20-6-1939.
- 4 **Hendrikus** geb. Hierden 4-10-1932, tr. **Maria Hendrika van Zoeren**
- 5 **Aalt** , handvormer, geb. Ermelo 16-10-1934, tr. **Hendrika Willemina van de Streek**
- 6 **Aaltje Willemina**, geb. Houtdorp 5-11-1945. Tr. Ermelo 16-12-1965 **Albert van Rootselaar**, geb. Barneveld 12-10-1944.

Vld **Willem Haklander**, chauffeur, geb. 14-9-1905, overl. ald.19-10-1997. Tr. ald. 16-11-1932 **Theodora uit de Bosch**, geb. 22-10-1909, overl. ald. 1-10-2000, dr. van **Teunis uit de Bosch**, opperman, arbeider, en **Klaasje Hamstra**. Uit dit huwelijk:

- 1 **Jacob (Jaap)**, postbesteller, geb. Harderwijk 29-3-1933, tr. 1 **Everdina Foppen**, tr. 2. **Nelletje Bosman**.
- 2 **Teunis**, geb. Hierden 14-12-1934, tr. **Lubbertje Raaijen**.
- 3 **Willem** , boekhouder, geb. Harderwijk 13-3-1943, overl. ald. 19-6-2010, tr. **Adriaantje Hermijntje Verdonk**.
- 4 **Coenraad**, geb. 13-5-1946, overl. Ermelo 18-1-1947.
- 5 **Coenraad**, geb. 10-04-1948. Tr. ald. 27-2-1975 **Aaltje T. Spoelstra**, geb. circa 1948.

Vle **Jacob Haklander**, rijwielhandelaar en reparateur, geb. Hierden 2-7-1915, overl. 5-4-2001. Tr. **Mathilde van Goethem**, geb. circa 1917. Uit deze relatie:

- 1 **Jacob Petrus**, geb. na 1940, overl. ald. 25-5-1980.
- 2 **Tilly**, geb. na 1940.
- 3 **Gerrie**, geb. na 1940.

Harderwijk is het jaar 1914 begonnen met 7589 inwoners, t.w. 3906 personen van het mannelijke en 3683 van het vrouwelijk geslacht. Dit zijn 80 personen meer dan een jaar eerder. Er werden in 1913 126 jongens en 104 meisjes geboren. Van deze 230 kinderen kwamen er drie buiten het huwelijk ter wereld. Verder werden er 10 kinderen aangegeven als levenloos geboren. Er werden 51 huwelijken gesloten, terwijl één echtscheidingsvonnis in de registers van de Burgerlijke Stand werd ingeschreven. In 5 gevallen was er sprake van een kindserkenning. Er overleden 99 personen. Dat het inwonertal met 80 steeg, minder dan het verschil (131) tussen het aantal geboortes en overlijdens, komt door een vertrekoverschot van 51 personen. De religie van de inwoners wordt ook vermeld. Verreweg de meeste mensen (5677) zijn Hervormd ofwel "Nederduitsch" Hervormd. De Gereformeerde Kerk telt 1106 leden en als Rooms Katholiek zijn 359 personen genoteerd. Bij de Christelijke Gereformeerde Kerk zijn 263 leden aangesloten en Nederduitsch Israëliësch zijn 47 personen. Naast 24 Evangelisch Luthers en 12 Remonstranten en 11 Doopsgezinden zijn er één Anglicaanse, één Presbyteriaans Hervormde en 3 Waals Hervormden. Eén persoon is lid van een vrije gemeente, terwijl 84 mensen hebben aangegeven dat zij tot geen religie behoren.

De avonden zijn lang, dus is het ook weer de tijd van de (kerkelijke) jaarvergaderingen, lezingen en bijeenkomsten. De vereniging Daniël houdt op 15 januari haar jaarfeest en de Gereformeerde jongelingsvereniging doet dat op 17 februari, waar tegelijkertijd het 25-jarig jubileum wordt gevierd. De opperrabbijn Wagenaar komt naar de stad om een lezing te houden over Mozes, Aäron en Farao. De Israëlitische gemeente moet afscheid nemen van voorganger Davidson, die naar Hardenberg vertrekt. Drukkerij Wedding maakt reclame voor een abonnement op het Kerkbriefje, een uitgave van de Nederlands Hervormde Gemeente, dat op vrijdagmiddag verschijnt, tegen een prijs van 2 cent per week. Dat het bezorgen van een kerkblad niet altijd lonend is, ondervindt Hendrik B. Om iets sneller klaar te zijn laat hij, naar zijn zeggen in opdracht van de uitgevers Gebr. Mooij, zich door zijn 9-jarige zoon assisteren en dat komt hem op een boete van fl. 1.50 of 3 dagen hechtenis te staan. Op het plein voor de Grote Kerk wordt bij graafwerk een

— Bij het graafwerk voor de rioleering aan het Kerkplein werd een klein gemetseld keldertje blootgelegd, dat enkele beenderen, verscheidene bruinaarden scherven en eenige kleine pijpjes, z.g. aardmannetjes, bevatte.

soort keldertje gevonden, dat beenderen, scherven en kleine pijpjes, z.g. aardmannetjes bevat. Gedurig is er aanbod van onroerend en roerend goed, al dan niet in verhuurde staat. Voor de erven van defamilie Bult- Bernoster

gaat het over drie verhuurde huizen aan de Smeepoortstraat, tegenover de Brouwersteeg. In Hierden is een boerderij te huur, het erf Zonnestein op het terrein van Groot Essenburg. Verder is er in het dorp een burgerwoning te koop of te huur, met schuur en hoenderpark.

ERFHUIS
HARDERWIJK.

 A. L. WILLEMSSEN,
 deurw., zal **Vrijdag 6 Fe-**
bruari 1914, 's nam. **1 uur,** ten huize
 van den heer **L. TERWISSCHA,** aan
 de Frieschegracht E 102, wegens vertrek,

à contant verkoopen :

 2 Kasten, diverse Tafels, Stoe-
len, Spiegels, Schilderijen,
Nasmaschine met tafel, 3 Le-
dikanten, Bedden met toebe-
hooren, Vloerkleeden, Zeil, Gaslamp,
Petroleumlamp, 2 Kachels, Keuken-
gerief, Kruiwagen enz. enz.
 Te bezien 's morgens voor den ver-
 koop van 10—12 uur.

Aan de Frieschegracht E 102 wordt op 6 februari erfhuis gehouden. Enkele personen vragen een vergunning aan voor het uitoefenen van hun bedrijf of beroep. B&W verlenen A. Roggeveen toestemming voor een grof-, hoof- en kachelsmederij op de Vischmarkt. Gegadigden kunnen inschrijven voor de levering van boter, vlees, eieren, brood en beschuit voor Sonnevanc. De Harderwijker leveranciers hebben voor hogere prijzen ingeschreven dan die uit Ermelo en Zwolle. Na onderzoek naar de kwaliteit zal het vlees door fa. Wentzel uit Zwolle worden geleverd, het brood enz. door H.J. Drost uit Ermelo en de boter door de Stoomzuivelfabriek Veldwijk te Ermelo, terwijl de levering van

de eieren nog wordt aangehouden.

De gemeente besteedt het slechten van molshopen op de gemeenteweide aan.

Onlangs is de landaanwinning in De Groentjes aanbesteed. Dit moet een hektare vruchtbaar bouwland opleveren. Aan J. van de Wakker is het werk voor fl. 910.- gegund, maar er zijn wel voorwaarden aan verbonden. De uitvoering mag niet al te lange tijd in beslag nemen, vandaar dat Van de Wakker de plicht heeft er met 25 man tegelijk aan te werken, maar dit gebeurt niet. De afgesproken voortgang wordt bij lange na niet gehaald en hierdoor wil de gemeente de verschuldigde termijnen niet uitbetalen. De aannemer is daardoor weer niet in staat om zijn personeel te betalen. Hij doet daarom onderweg zijn beklag bij de burgemeester en bij wethouder Vierhout. De burgemeester heeft niet genoeg geld bij zich, maar Vierhout wel en hij schiet het geld gedeeltelijk voor. Als dit bericht in de pers verschijnt, is de burgemeester niet blij; hij verwijt de krant onjuiste berichtgeving. Bij de tweede termijn gaat het net zo; het werk is nog niet genoeg gevorderd. De gemeente betaalt nu maar fl. 105.- in plaats van fl. 150.-. Er wordt een ander gezocht om het werk af te maken, maar dat brengt extra kosten met zich mee. De gemeente schiet er wel bij in maar gelukkig, zo wordt bericht, zijn de kosten nog in overeenstemming met een eerdere begroting. Drie nieuwe gegadigden schrijven in; de hoogste inschrijver J. Klaassen (fl. 989.50) krijgt het werk niet en evenmin de laagste (Marten Jansen voor fl. 750.-). Voor fl. 848.- mag C. Jansen Jzn. het werk afmaken.

Aanbesteding.

 Burgemeester en Wethouders van Harderwijk
 zijn voornemens den
10den Maart 1914, des n.m. 2 uur,
 ten GEMEENTEHUIZE bij inschrijving

aan te besteden :

Het slechten van molshopen en van mest op de Gemeenteweide gedurende den weidetiijd 1914.

Voorwaarden en inlichtingen te verkrijgen bij den gemeente-opzichter Verhagen.

Vrijdagmiddag hield „de Kampioen” voor hare leden een hardrijderij op zee, waaraan door 25 personen werd deelgenomen. Prijswinnaars werden: 1e prijs (f 12.50) Herman van Schie; 2e prijs (f 10.—) Niekus Mons; 3e prijs (f 7.50) Jan Mons; 4e prijs (f 5.—) B. van Bijsteren; 5e prijs (f 2.50) Aart Foppen Dz.

Het weer vertoont in het begin van het jaar af en toe winterse trekken, waardoor de schaatsen weer voor de dag komen. Zodra het maar enigszins mogelijk is gaat de ijsbaan open, tot verrassing van velen al op 13 januari. Twee dagen later zijn er wedstrijden op de baan van Vol Moed. IJsvereniging De

Kampioen, waarvan sommigen dachten dat er niet veel leven meer in was, zet een dag later een wedstrijd baan uit op zee. Herman van Schie wint de eerste prijs. Het bestuur deelt later mee dat er een bedrag van fl. 36.- is opgehaald. Voor dit bedrag worden levensmiddelen aangeschaft om onder de armen uit te delen. Voor maandag de 19e heeft Vol Moed een gekostumeerd ijsfeest op het programma staan, ijs en weder dienende, want soms lijkt de winter niet al te vast in het zadel te zitten. Maar het festijn gaat door en velen hebben genoten van het schouwspel van uitsluitend verklede personen in mooie kostuums, zo is later te lezen. En de ijspret is nog niet voorbij, want de 23e is er nog een wedstrijd, waar de leden voor fl. 167.- hebben ingeschreven. De prijzen verschillen niet veel in waarde en bestaan uit bonnen voor brandstof, spek en levensmiddelen. Opvallend vindt de krant dat de Diepe Gracht, waar vroeger al het ijsvermaak zich afspeelde, er vaak verlaten uitzag; daar is heel weinig geschaatst. Dat de temperatuur daarna stijgt is aannemelijk, want op zeker moment is de baan op zee al weggedreven en zijn de beide havenhoofden beschadigd door ijsschollen. In het hele land hebben 8 mensen (waaronder een redder) de dood gevonden door het onbetrouwbare ijs.

Bij Willem Klaassen in Hierden is in diezelfde tijd (eind januari) al een kloek met 9 kuikens gesignaleerd.

In tegenstelling tot wat de naam van de insecten doet vermoeden is in maart al sprake van meikevers. De tuinbouwwintercursus is wel in overeenstemming met de naam: in maart is de eindles. Na beantwoording van diverse door deskundigen gestelde vragen is aan 9 van de 12 cursisten een diploma uitge-reikt, t.w. J. uit de Bosch, B. Bunschoten, R. Donkelaar, P. Jansen, A. Kappers, J. Migchelsen, J. Nieuwen-

De directeur van de school, de heer H. Stadlander brengt hierop het verslag uit over den afgelopen cursus, die, begonnen met 15 leerlingen eindigt met 14. Van deze 14 kunnen 9 tot het tweede cursusjaar overgaan n.l. Cornelis Aartse, Lucas Bruijnink, Aart Foppen, Jan Kramer, Hendrik Petersen, Aart Petersen, Peter Petersen, Teunis Smit en Hendrik Hagen.

Uit den aard van 't beroep werd veelvuldig verzuimd; slechts twee leerlingen hebben alle lessen bijgewoond. Het zijn Peter Petersen en Hendrik Hagen. Over 't geheel bestond er goeden aanleg en grooten wil.

huizen, J. Noordanus en J. Wijnbergen. Er verschijnen steeds berichten over de oprichting van een ambachtsschool, die zelfs al een naam heeft, n.l. Overveluwe. Een oprichtingscomité komt voor het eerst op 20 februari bijeen. Ook voor degenen die in de visserij verder wil

len is er een opleiding. Van de 14 leerlingen kunnen er 9 worden bevorderd naar het volgende leerjaar. Het lokaal waar de leerlingen worden onderwezen, in gebouw Obadja, voldoet overigens niet aan de normaal te stellen eisen, zo is te lezen. De vissers komen ook nog op een andere manier in het nieuws. De visser Piet de B. heeft de lantaarn op zijn botter niet op tijd aangestoken. Hij kan kiezen tussen fl. 3.- boete of 3 dagen hechtenis. Een jaar na de opening blijkt de visafslag in een behoefte te voorzien.

Alle beschikbare plaatsen zijn verhuurd voor een voorlopig tarief van fl. 3.- per jaar. Een bijzonderheid wordt ingebracht door de visser Willem Bruinink, n.l. een zeewolf van formaat. Het wordt gekocht door ene Mons voor 52 cent. De 50- jarige "vischkoopman" Jacob T. voelt zich oneerlijk behandeld door de afslager Andries Klaassen en heeft deze vervolgens toegevoegd "dat lapt die smeerlap mij weer, kletskep, vuile stinkerd". De Officier van Justitie eist een boete van fl. 5.- of 10 dagen hechtenis.

— Eergister werd aan den Vischafslag door W. Bruinink ten verkoop aangeboden een z. g. Zeewolf. Het ding had een kop als een kalf en zijn driekwart meter lange lijf liep naar den staart spits toe. Het had vier lange tanden, waarmee het, als 't niet dood is, een balk gemakkelijk kan doorbijten. Kooper werd een zekere Mons voor 52 heele centen, die met de zijnen het weeke mormel heeft opgepeuzeld. En de tandjes komen aan de horlogeketting te hangen.

Van de vissersgezinnen die eerder naar Leerdam zijn gegaan om daar in de glasfabriek te werken zijn de meeste weer terug in Harderwijk, zo meldt de krant. Het fabrieksleven leverde goede verdiensten, maar het vrije vissersleven werd toch gemist,

HARDERWIJK. A.s. Maandag zal het 25 jaar geleden zijn, dat de heer W. van Raalten als lid van het Burg. Armbestuur werd geïnstalleerd. Sinds jaren is de heer v. R. daarvan de voorzitter.

dergelijke huldiging mee, in 1892, 1896 en 1897 resp. van zijn medebestuursleden De Vroom, Verveen en Makkink, maar nu betreft het hemzelf. Als dank voor alle werkzaamheden in deze jaren ontvangt hij een fauteuil. In verband met de vacature Van Schouwen in de gemeenteraad worden er verkiezingen gehouden. B. van Bijsteren en H. Cozijnsen Gzn. worden candidaat gesteld. Cozijnsen wordt gekozen, mogelijk omdat Van Bijsteren

Op 5 januari wordt de heer W. van Raalten, voorzitter van het Burgerlijk Armbestuur, door B&W in de raadzaal ontvangen in verband met zijn 25- jarig bestuursjubileum. Al drie keer eerder maakte hij een

— Voor plaatsing op de nieuwe kiezerslijst hebben zich 49 personen aangegeven, terwijl 60 daarop ambtshalve werden geplaatst.

— De verkiezing voor een lid van den gemeenteraad in de vacature K. van Schouwen zal plaats hebben op 16; Maart e.k., de stemming op 23 Maart en de herstemming zoo noodig op 30 Maart.

 Er zijn menschen, die zeggen dat ik f7.— per week uit de Ongevallenwet trek. Dit is niet zoo, daar ik slechts f 1.89 per week ontvang.

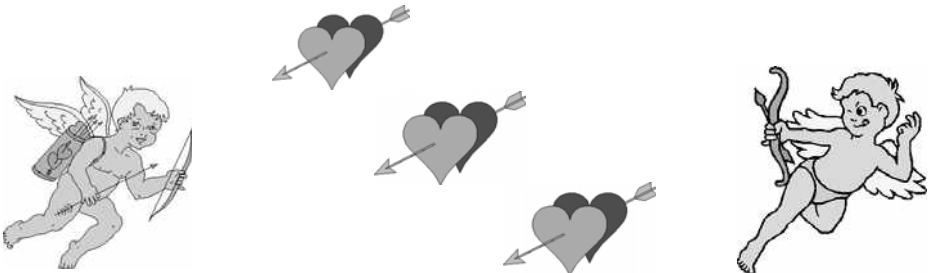
A. J. CORNELISSEN.

— Op de Markt en in de Donkerstraat hedenmorgen een geloop en gedraaf van je welste. Een dichte menigte, in hoofdzaak dames met zuigelingen, maar toch ook heeren met boorden, schoolden samen voor het Gemeentehuis om te wachten op de dingen die stonden te komen. En de diogen kwamen, Klokslag half tien verscheen Dirkje (ieder kent Dirkje wel) met haar aanstaande, die zoo menigmaal van zijn muzikalen aanleg deed blijken, met de booze bedoeling zich in den echt te doen verbinden.

Geduidig wachten de belangstellenden op de terugkomst van het bruidspaar op de blauwe stoep, maar Dirkje was allen te glad af. Toen de huwelijksband gesmeed was, gingen ze stikom door een achteruitgang en kwamen in de Hondewardstraat terecht. Wel had het publiek ze spoedig in 't oog, maar de aardigheid was er toch af. En Dirkje stapte moedig voort met haar gemaal, zich niet storend aan de op- en aanmerkingen achter haar en ze dacht, terwijl ze met een schuinen blik opkeek naar hem die naast haar liep: jullie allemaal, ja kunt er naar kijken!"

er van wordt beticht dat hij, zoals in de Nieuwe Rotterdamsche Courant was te lezen, SDAP-lid zou zijn. Door middel van een ingezonden brief aan het Overveluwsch Weekblad laat de heer Johannes Arends weten dat de correspondent dit bericht in ieder geval niet aan de N.R.C. heeft doorgegeven. Ook een ander onjuist verhaal, over A.J. Cornelissen, wordt in de Gkrant rechtgezet. Tenslotte, het huwelijk van een zekere Dirkje levert stof op voor een verslag in de krant. Volgens de Burgerlijke Stand gaat het over Dirkjen van Bijsteren, die op 4 maart is getrouwd met Reinier van Wijngaarden, afkomstig uit IJsselstein. Het betreft het tweede huwelijk van de 52-jarige bruid, een dochter van Marten van Bijsteren en Grietje Aartsen.

Noot (Haar eerste huwelijk was op 4 januari 1893 met de in Antwerpen geboren 43-jarige Joannes Baptista Verhoeven. Op 16 februari 1921 zou nog een **derde** huwelijk volgen, nu met Bernhard Rüdebusch, 54 jaar, geboren in Werlte (Zwitserland).

Bestuur, werkgroepen en vrijwilligers

Bestuur

Voorzitter (aftredend)	Wietse Goedhart	Braamberghout 126	06-10015231
Vice-voorzitter	<i>vacant</i>		
Secretaris	J.E. Mons	Postbus 210 (3840 AE)	42 04 20
Penningmeester	Henk van Till	Kielmeen 11	06-15007350
Hoofdredacteur	<i>vacant</i>		
Public Relations	<i>vacant</i>		
Algemeen lid	C.Th. van der Heijden	Bunschotenmeen 21	42 09 71
Algemeen lid	M.E. van der Heijden-Staats	Bleek 16	56 35 31
Algemeen lid	<i>vacant</i>		
Kandidaat bestuurslid	M. Pijnenburg	Operadreef 145	70 14 93
Huismeester	Barend Schipper	Landweg 1	06-201 94 466

Werkgroepen en vrijwilligers

Ledenadministratie	Ben Schuchard	Postbus 210	3840 AE Harderwijk
---------------------------	---------------	-------------	--------------------

Vittepraetje

Hoofdredacteur	<i>vacant</i>		
Eindredacteur	G. Verwijs-ten Hove	Friesegracht 13	42 06 93
Redacteur	P. Stellingwerf	Metten Gerritskamp 5	55 23 42
Opmaakredacteur	<i>vacant</i>		
Opmaakredacteur a.i.	K.Chr. Uittien	J.P.Heyelaan 58	41 44 31

Archeologie

Henk Hovenkamp	Hoefbladmeen 1	06-53352537
Martijn Beumer	J.P. Heyelaan 42	26 69 81

Werkgroep Hierden

Evert Jacobs	Molenweg 9, Hierden	45 15 89
--------------	---------------------	----------

Monumentencommissie

P. Stellingwerf	Metten Gerritskamp 5	55 23 42
-----------------	----------------------	----------

Straatnaamcommissie

N.C.R. de Jong	Beethovendreef 13	42 13 42
----------------	-------------------	----------

Werkgroep Genealogie

R. Uittien-Jacobs	J.P.Heyelaan 58	41 44 31	voorzitter
G. Verwijs-ten Hove	Friesegracht 13	42 06 93	lid
C. Bruinink-Visser	Melis Stokelaan 33	42 51 15	lid
C. J.M. Bleumink	Bunschotenmeen 67	42 27 16	lid
T. Hop	Garsteland 13, Ermelo	hopver@hotmail.com	lid
K.Chr. Uittien	J.P.Heyelaan 58	41 44 31	lid
E. Numan-Bouwmans	Venkel 24, Dronten	0321-338212	thuiswerkend lid
W.C. Melius	Hanenkamp 84	41 32 10	thuiswerkend lid
M. Jacobs-Zuurveld	Burg. Numanlaan 5	41 31 48	thuiswerkend lid

Open Monumentendag

C.Th. van der Heijden	Bunschotenmeen 21	42 09 71
-----------------------	-------------------	----------

Geveldocumentatie

R.K.S. Beute	Smeepoortenbrink 17	41 62 63
--------------	---------------------	----------

Ornamenten in de stad

N.C.R. de Jong	Beethovendreef 13	42 13 42
C. J.M. Bleumink	Bunschotenmeen 67	42 27 16
K.Chr. Uittien	J.P.Heyelaan 58	41 44 31

Kroniek van Harderwijk

J.J.H. Koolman	Burg. Numanlaan 76	41 96 38	voorzitter
M.A. Moggré	Friesegracht 21	41 74 60	lid

Voor actuele informatie bezoekt u ook onze website www.herderewich.nl

redactieadres Vittepraetje: redactie@herderewich.nl

Vervolg vrijwilligers

Distributie Vittepraetje

Hoofdbezorger	P. J. van Wageningen	Mecklenburglaan 84	41 73 35
Bezorgers	naam	adres	telefoon
wijk			
01 = Stadswelden 1	C. J. M. Bleumink	Bunschotenmeen 67	42 27 16
02 = Slingerbos	H. Kappers	Klaproosmeen 75	26 52 52
03 = Wittenhagen/Veldkamp	C.G. de Vries	Rooseveltlaan 24	42 67 32
04 = De Stad	E. Beute-Oskam	Smeepoortenbrink17	41 62 63
05 = Stadsdennen	S. Stratingh	Mandemakerstraat 139	
06 = Stationslaan	W.Stratingh	Stationslaan 35	41 35 33
07 = Zeebuurt	L. Postma	Hendric Stevinstraat 8	41 51 78
08 = Hierden	L. Kaandorp	Reigershofweg 4, Hierden	45 16 35
09 = Ermelo	T. Goossens	De Acht Schepel 13, Ermelo	55 42 76
10 = Frankrijk	B.A.M.M.v.d.Voordt	Kuulekamp 6	41 96 15
11 = Drielanden 1	N.C.R. de Jong	Beethovendreef 13	42 13 42
12 = Ceintuurbaan	P. J. van Wageningen	Mecklenburglaan 84	41 73 35
13= Stadswelden 2	C.Th. van der Heljden	Bunschotenmeen 21	42 09 71
14 = Binnenstad	A. Jansen	Luttekepoortstraat 186	42 50 10
15 = Friezebracht	W.Stratingh	Stationslaan 35	41 35 33
16 = uitzonderingen	K. Chr. Uittien	J.P. Heyelaan 58	41 44 31
17 = Drielanden 2	H. van de Greijn	Bakenbergerhout 41	41 01 50
Reserve:			
Hoofdbezorger	K.Chr. Uittien	J.P. Heyelaan 58	41 44 31
Bezorgers Harderwijk	J.C. Bood	Bachdreef 239	43 36 92
	J. Spaan-Foppen	Da Costastraat 11	41 55 64
	J. de Fluiter	Grote Oosterwijck 36	41 61 18
	W.Petersen	Bruggestraat 23	55 74 70
	G. Mons-Fiegen	Tabaksweg 25	42 04 20
	B. Companjen	Hoorneen 9	42 78 15
	K.Chr. Uittien	J.P. Heyelaan 58	41 44 31
Bezorgers Ermelo	Mevr. Beijer	Azalealaan 11	55 30 20
	W. Hamstra	Harderwijkerweg 157	42 30 11

Voor actuele informatie bezoekt u ook onze website www.herderewich.nl

redactieadres Vittepraetje: redactie@herderewich.nl

*Ik dacht aan
extra
aflossen.*

*Geld apart
zetten bleek
beter.*

Samen kom je tot een beter advies.

Door uw ideeën en wensen met onze kennis en ervaring te combineren, komen we vaak tot verrassende adviezen. Daarbij zijn uw financiën op elkaar afgestemd, wat rust en overzicht geeft. Benieuwd naar uw mogelijkheden?

Bekijk op rabobank.nl/advies hoe ons advies u verder brengt.

Samen sterker. Dat is het idee van coöperatief bankieren.

Rabobank

Een boeiend adres

Midden Nederland
MAKELAARS

UNIVÉ
VERZEKERINGEN

Telefoon (0341) 41 15 41   Telefoon (0341) 41 15 44
Verkeersweg 77, 3842 LE Harderwijk